

॥ तस्य वाचकः प्रणवः ॥

रुतभभरा

आत्मनो हिताय जगतः सुभाय

‘योग’ भिक्षा लावीओ, ‘भिक्षु’ ञनी गुरुद्वार;
मुमुक्षु जइर पामशे, सौनो मुजमां भाग.

પ્રેરણાદાયી પત્રાંશ

॥ હરિ ૐ ॥

અમદાવાદ

તા. ૨૬-૧૧-૯૪

પરમ પૂજ્ય ગુરુદેવ શ્રી યોગલિખુજી મહારાજ.....

....જ્યારે આવા કળિયુગ અને સર્વત્ર ભૌતિકવાદના સ્વાર્થરૂપી મહાયજ્ઞોમાં, ચારે તરફ કલેશ, બળતરા અને ચિંતારૂપી ચિતામાં લોકો શેકાઈ રહ્યા હોય ત્યારે, તેવા કપરા સમયમાં, આપની છત્રછાયામાં અને ખાસ કરીને આપના જ સીધા તથા આડકતરા, પરોક્ષ કે અપરોક્ષ સત્સંગથી આવા “ગાયત્રી-મારુતિ યજ્ઞ”નું આયોજન કરવાની પ્રેરણા થાય તેમાં આપની તથા આપની મારફત વ્યક્ત થતા પરમકૃપાળુ પરમાત્માની જ અસીમ કૃપાનાં દર્શન થાય છે !!!

આપના જ ઓમ્પરિવારના સભ્યો આ રીતે કુટુંબમાં આવેલા સામાજિક પ્રસંગોને ધાર્મિક-આધ્યાત્મિક પ્રસંગોમાં પલટી નાખે છે અને તેમ કરીને પોતાની આસપાસ આધ્યાત્મિક પ્રેરણાના ઝરાણાંઓ બહારના ભૌતિકવાદમાં વહેવડાવીને વાતાવરણને શાંત, પવિત્ર અને ઈશ્વરમય બનાવી દે છે. આ બધું, આપના તરફથી સાકાર થયેલ ઓમ્પરિવારમાં વિશેષ પ્રમાણમાં જોવામાં આવ્યું છે !

બે એક વર્ષ પહેલાં પણ આપના પરિવારના (કુટુંબના) લગ્નપ્રસંગની સાથે આવો એક મહાયજ્ઞ આપની છત્રછાયામાં ગોઠવાયેલો.

આ રીતે, આવી સુંદર પ્રણાલિકાઓ આપના આશીર્વાદથી વિકસી રહી છે. આપ ખરેખર ! કોઈને ખબર પણ ન પડે તે રીતે માણીનગરના એક નાના સરખા મકાનના ખૂણામાં રહીને, કોઈપણ જાતની અપેક્ષા વગર, સમાજને ઊભો કરીને એક સુંદર તથા અતિ મુશ્કેલ કાર્ય કરી રહ્યા છો....

ધીરૂભાઈ સરેયાના

જય નારાયણ-

જય ઓમ્ગુરુદેવ.

ऋतम्भरा

(ऋतम्भरा એટલે અનુભવયુક્ત સત્યથી ભરેલું)

(બહુજનહિતાય - બહુજનસુખાય)

એપ્રિલ - મે - જૂન (ત્રિમાસિક)

VOL - VI (96-97)

ISSUE - IV

માનદ તંત્રી - લેખક વ્યાસ

તંત્રી-સ્થાનેથી

(પુસ્તકાલયોના ગ્રંથપાલ-સંચાલકને સંબોધન)

ઓમગુરુ પ્રેમસમર્પણધ્યાનભિક્ષુ પરિવાર ટ્રસ્ટે જુલાઈ-૧૯૮૫માં "પ્રોજેક્ટ લાયબ્રેરી"નો સુયોજિત કાર્યક્રમ ઘડેલ છે. આ કાર્યક્રમ મુજબ, ગુજરાતના પુસ્તકાલયોને ઓ. પ્રે. પ. ટ્રસ્ટ દ્વારા પ્રકાશિત આ (ઋતમ્ભરા) સામયિક આજીવન વિના મૂલ્યે મોકલવામાં આવશે. સાથે સાથે પ. પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજી રચિત યોગ અને અધ્યાત્મ વિષય ઉપરનાં યોગાંક પુસ્તકો પણ ભેટ-પ્રસાદીરૂપે મોકલવામાં આવશે.

'પ્રોજેક્ટ લાયબ્રેરી'ના પ્રથમ તબક્કામાં ટ્રસ્ટ બે હજાર પાંચસો (૨૫૦૦) પુસ્તકાલયોને આવરી લેવા માટે પ્રયત્નશીલ છે. તા. ૩૧-૧-૮૭ સુધીમાં ઓ. પ્રે. પ. ટ્રસ્ટે ૬૨૨૦ પંચોતર (૧૫૭૬) પુસ્તકાલયોને સ્પોન્સર કરેલ છે. શરૂઆતના આઠસો ઓગણત્રીસ પુસ્તકાલયોને ટ્રસ્ટે (૧) "મુક્તા" (હિન્દી) (પાતંજલ યોગદર્શન - સમાધિપાઠ) (૨) "કડવું અમૃત" (૩) "શાંતિપ્રાપ્તિના અજ્ઞાપ્યાં રહસ્યોનું ઉદ્ઘાટન" (૪) "ગુરુપૂર્ણિમા" - આ ચાર પુસ્તકો મોકલેલ છે. ઓ. પ્રે. પ. ટ્રસ્ટે હાલમાં સ્પોન્સર થયેલ પુસ્તકાલયોને (૧) "કડવું અમૃત" (૨) "મંત્રવિજ્ઞાન અને ધ્યાન" - આ બે પુસ્તકો ભેટ-પ્રસાદીરૂપે મોકલવાનું નક્કી કરેલ છે.

ગુજરાત સરકારે ઉપરોક્ત પુસ્તકોને અને એ સિવાયનાં ટ્રસ્ટનાં બીજાં પ્રકાશનોને ખૂબ ઉપયોગી પુસ્તકો તરીકે માન્ય કરેલાં છે, તેનું વિસ્તૃત ગ્રંથાલય નિયામકશ્રીની કચેરીએ તમામ પુસ્તકાલયોને મોકલેલું છે.

ઓ. પ્રે. પ. ટ્રસ્ટે 'પ્રોજેક્ટ લાયબ્રેરી' હેઠળ સ્પોન્સર કરેલ ગ્રંથાલયોના ગ્રંથપાલ-સંચાલકને નમ્ર વિનંતી કે તેઓશ્રીને પ્રાપ્ત થતા આ અમૂલ્ય સાહિત્યને તેઓ યોગ્ય રીતે સાચવે અને તે સાહિત્યનો વધુમાં વધુ જિજ્ઞાસુ સાધકો લાભ લે તેવો પ્રયત્ન કરે.

ગુજરાતના કોઈપણ પુસ્તકાલય દ્વારા, ઓ. પ્રે. પ. ટ્રસ્ટ દ્વારા પ્રગટ થયેલ અને પૂ. યોગભિક્ષુજી દ્વારા આલેખાયેલ પુસ્તકો ખરીદવાનો ઓર્ડર અપાશે, તો તે પુસ્તકોની ખરીદી ઉપર 'પ્રોજેક્ટ લાયબ્રેરી' અંતર્ગત તે પુસ્તકાલયને ૪૦% ડિસ્કાઉન્ટ આપવામાં આવશે.

પુસ્તકાલયોના ગ્રંથપાલ-સંચાલકોને ઓ. પ્રે. પ. ટ્રસ્ટની 'પ્રોજેક્ટ લાયબ્રેરી'ની આ યોજનાનો પૂર્ણ લાભ લેવાની આશાહભરી નમ્ર વિનંતી.

પ. પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજીની જીવનગાથા

(ગતાંકથી ચાલુ)

સંકલન - નેપથ વ્યાસ

સાધના-કાળમાં યોગભિક્ષુજી દર ગુરુપૂર્ણિમાએ ગિરનારની દત્તની ટૂક ઉપર જ હોય. રાતના એકાંતમાં તેઓ ત્યાં જપ કરતા. એક શિવરાત્રીએ તેઓએ મહાકાલીની ટૂકની મુલાકાત પણ લીધેલી. ગિરનારની આ યાત્રા દરમ્યાન તેઓની અઘોરીઓ સાથેની મુલાકાતો, સિદ્ધદર્શનની વાતો વગેરે સંસ્મરણો તેઓએ એક જિજ્ઞાસુ ભાઈને સવિસ્તાર કહેલાં. યોગભિક્ષુજીએ તે જિજ્ઞાસુ ભાઈને ગિરનારની પ્રદક્ષિણા અને સિદ્ધ પુરુષોની પ્રદક્ષિણા વિષે તાત્વિક વાતો કરેલી જે અહીં રજૂ કરું છું.

ગિરનારની - સિદ્ધ પુરુષોની પ્રદક્ષિણા

સિદ્ધ પુરુષો દ્વારા પરમાત્મા આ વિશ્વનું સંચાલન કરે છે. પરંતુ એવા સિદ્ધ પુરુષોને શોધવા ક્યાં? સિદ્ધ પુરુષોને ઓળખવા કઈ રીતે? આ અને આવા અનેક પ્રશ્નો છે, જેનો સંબંધ સિદ્ધ પુરુષોની સાથે છે. એને માટે તુલસીદાસજીએ કહ્યું છે કે -

તુલસી ઈસ સંસારમેં, સબસે મિલિયે ધાય,
ના જને કિસ રૂપમેં, નારાયણ મિલ જાય.

તુલસીદાસજીએ ઉપરનો દોહો કહી બધાને સાવધાન કરી દીધા છે. તેઓ કહે છે કે આ સંસારમાં બધાને દોડીને નમસ્કાર કરવા જોઈએ. નમસ્કાર કરવા જોઈએ એટલે કે જે રીતે થતો હોય એ રીતે ધાર્મિક શિષ્ટાચાર કરવો જોઈએ. કારણકે 'નારાયણ' ક્યારે કયા સ્વરૂપે આવે એની કોઈને ખબર ક્યાં છે? તો, બધાને નમસ્કાર કરો; દરેકને દોડીને મળો, દરેક સાથે યોગ્ય વિવેક-મર્યાદાથી વર્તો. છૂપા વેશમાં આવેલા સિદ્ધ પુરુષોની -પવિત્ર જનોની ભલેને આપણને ખબર ન હોય કે તેઓ સિદ્ધ પુરુષ છે પણ તોય, જે આપણને સૌને વંદન-નમસ્કાર-જપ નારાયણ કરવાની આદત હશે તો, જ્યારે પણ

સિદ્ધ પુરુષની મુલાકાત થશે ત્યારે, આપણને સૌને નમસ્કાર કરવાની આદતના કારણે આપણે તેમને પણ નમસ્કાર કરીશું અને તેથી આપણું કલ્યાણ થઈ જ જશે. બાળકને ભલેને અગ્નિની ઓળખ ન થઈ હોય તોપણ જે તેનો સ્પર્શ અગ્નિને થઈ જાય તો અગ્નિ પોતાનો દહાડવાનો ધર્મ બજાવે જ, તેમ સિદ્ધ જનોને જે અજાણ્યે પણ નમસ્કાર થઈ જાય તો આપણું કલ્યાણ ધાય જ.

કહે છે કે ગિરનારમાં સિદ્ધ પુરુષોનો વાસ છે. પરંતુ તેમને ગોતવા ક્યાં? એમને મળવા ક્યાં જવું? મળવા જઈએ તો એ કેવા વેશમાં મળશે? તેમને આપણે કેવી રીતે ઓળખીશું? હનુમાનજીએ તો "તુલસીદાસ ચંદન ઘસે, તિલક કરે રઘુવીર" એમ કહીને બ્રાહ્મણના સ્વરૂપમાં આવી શ્રી રામની ઓળખાણ આપી હતી. કદાચ કોઈ આપણી પાસે આવીને કહે કે "હું ભગવાન છું" તો આપણે કંઈ માની ન લઈએ. પણ આપણને હનુમાનજી જેવા કોઈ મળી જાય અને ભગવાનની ઓળખ આપે તો કદાચ માની પણ લઈએ. બાકી તો આપણા મગજમાં ભગવાનનું કાંઈક જુદું જ ચિત્ર હોય છે. આપણને મળવા બે હાથવાળા ભગવાન આવ્યા હોય અને આપણા મગજમાં ચાર હાથવાળા ભગવાન હોય!

તુલસીદાસજીએ શ્રીકૃષ્ણની મૂર્તિ જોઈને કહ્યું હતું કે "તુલસી મસ્તક જબ નમે, ધનુષ્ય-બાણ લ્યો હાથ." તો રામ જ છો, હું એની ના નથી પાડતો પરંતુ તુલસીનું મસ્તક તો એના ચરણોમાં જ નમશે કે જેના હાથમાં ધનુષ્ય અને બાણ હશે. તુલસીદાસની આ વાત સાંભળી "અપને જન કે કારણે શ્રીકૃષ્ણ ભયે રઘુનાથ." તરત શ્રીકૃષ્ણે રઘુનાથનું રૂપ ધારણ કર્યું અને તુલસીદાસે એમને નમન કર્યું. તુલસીદાસ તો મહાજ્ઞાની હતા. શું એમને ખબર નહોતી કે શ્રીકૃષ્ણ, શ્રીરામ જ છે? એમને તો એ ખબર હતી જ પરંતુ આ અવ્યભિચારિણી નિષ્ઠાનું દષ્ટાંત છે. બધાં સ્વરૂપો એક જ ભગવાનનાં છે. ગુરુજનોનાં, સિદ્ધોનાં સ્વરૂપો તો બધાં એક જ છે પણ પોતે

જે ગુરુમાં માનતા હોય એનામાં જ નિષ્ઠા રાખે. એ સિવાય બીજા ગુરુનું સ્વરૂપ આવે તો એને એ સ્વીકારે નહીં. અસ્તુ.

સિદ્ધ પુરુષોની ઓળખાણની વાત ચાલતી હતી. ગિરનારમાં એમને ક્યાં શોધવા ? કોણ એમની ઓળખ આપે ? આપણને સામેથી મળવા આવે તો પણ આપણે એમને ન ઓળખી શકીએ. આ કારણે ગિરનારની પ્રદક્ષિણા કરવાની યોજના થઈ. સિદ્ધ પુરુષ ગિરનારમાં ભલે ગમે ત્યાં હશે પરંતુ હશે તો ગિરનારમાં જ ને ! તેથી આખા ગિરનારની પ્રદક્ષિણા કરીએ એટલે એમાં રહેતા સિદ્ધ પુરુષોની પ્રદક્ષિણા પણ થઈ જાય. “પ્ર” એટલે ચોકસાઈપૂર્વક-સાવધાનીપૂર્વક અને દક્ષિણા એટલે દક્ષિણ તરફ. પ્રદક્ષિણા એટલે જેની આપણે પ્રદક્ષિણા કરવી હોય તે આપણા ‘દક્ષિણ’ એટલે કે જમણા હાથ તરફ રહે તે રીતે તેમની ફરતે ગોળ-ગોળ ફરીએ તે કહેવાય પ્રદક્ષિણા. ગિરનારમાં અજ્ઞાત સ્થળે રહેતા સિદ્ધોની પ્રદક્ષિણાનો લાભ લેવા માટે ગિરનારની પ્રદક્ષિણાની ગોઠવણ થયેલી છે. અસ્તુ.

યોગભિક્ષુજીની ગિરનારની યાત્રા વિષે તેમજ તેઓશ્રીએ ગિરનારની પ્રદક્ષિણાની આપેલી સાચી સમજણ વિષે સાંભળીને-વાંચીને મને પણ એ સિદ્ધભૂમિની યાત્રા કરવાની ઈચ્છા જાગી. મારી આ આંતરિક ઈચ્છાને પ્રબળ વેગ આપ્યો મારા બે મિત્રો શ્રી ગુણવંતભાઈ અને શ્રી ગૌરીશભાઈએ. તા. ૨૩/૧/૯૭ ના રોજ અમે સૌ સવારે લગભગ સાડા દસ વાગ્યે ભવનાથની તળેટીમાં પહોંચી ગયા. ત્યાંથી ગિરનાર ચઢવાની શરૂઆત કરી. દત્તના ધૂળે, કમંડલુ કુંડે તથા દત્તની ટૂંકે જવું એમ નક્કી કરેલું તેથી માનસિક રીતે અમે લગભગ બાવીસ હજાર પગથિયાં ચડવા-ઊતરવા તૈયાર હતા. રસ્તામાં ગોમુખી ગંગા, વસ્તુપાળનાં દેરાં, જૈન-મંદિરો વગેરે જોતા જોતા લગભગ બે વાગ્યે અંબાજીની ટૂંકે પહોંચ્યાં. કકડીને ભૂખ લાગેલી. આચરકૂચર ખાવાની ઈચ્છા નહોતી. મંદિરમાં દર્શનાર્થે ગયા ત્યારે મહંત દ્વારા જાણવા મળ્યું કે આજે મંદિરમાં નવદુર્ગાનો પ્રાગટ્ય-દિન હતો તેથી દર્શનાર્થીઓને ભોજન-પ્રસાદ આપવાનું ચાલુ હતું. અમે ખૂબ પ્રેમથી જમ્યા. જમીને મંદિરની બહાર આવતા હતા ત્યારે મને વિચાર આવ્યો કે આજે આને ચમત્કાર કહેવો, કે ઈશ્વર-કૃપા કહેવી, કે સિદ્ધ-કૃપા કહેવી, કે ગુરુકૃપા કહેવી ? કારણકે હું તો એ મતનો કે

ઈંટ-ચૂનાનાં મંદિરો કરતાં ‘જગતા નર’ને સેવવા. પરંતુ કોઈપણ જાતના પૂર્વયોજિત કાર્યક્રમ સિવાય ગિરનાર ચડવા મડિલું અને ઘણાં વર્ષો પછી મંદિરમાં પ્રવેશ્યો ત્યારે ખબર પડી કે બરાબર આજે જ માતાજીનો પ્રાગટ્યદિન છે અને વર્ષી કકડીને ભૂખ લાગેલી ત્યારે જ ભોજન પ્રાપ્ત થયું. મારા બંને મિત્રો પણ ભાવાવેશમાં આવી ગયા. અંબાજીની ટૂંકે થોડો આરામ કરી આગળ વધ્યા. વચ્ચે ગોરખનાથની ટૂંક આવી. શ્રી ગોરખનાથજીની મૂર્તિને જોઈને મને એક પંક્તિ યાદ આવી ગઈ, જે યોગભિક્ષુજી પાસેથી પ્રસંગોપાત સાંભળેલી. એ પંક્તિ છે “પત્થર પૂજે હરિ મિલે, તો પૂજું મોટા પહાડ; જગતા નર સેવ, ગોરખ જગતા નર સેવ.” જે કે ત્યાં બેઠેલાઓમાંથી કોઈ ‘જગતા નર’ લાગ્યા નહીં છતાં પણ સૌને નમો નારાયણ કરીને અમે આગળ વધ્યા. થોડે આગળ વધ્યા ત્યાં ખૂબ નીચેની બાજુ કમંડલુ કુંડ દેખાયો. પગથિયાં ઊતરવાના હતાં એટલે ઓછા થાકે ઝડપથી દત્તના ધૂળે પહોંચી ગયા. પૂ. યોગભિક્ષુજી અહીં ગુરુપૂર્ણિમાની રાતે રોકાયેલા તે વાતોને યાદ કરતા કરતા અમે જગ્યાના મહંત પાસે કમંડલુ કુંડે જવાની રજા માગી. કુંડ તરફ ઊતરવાના રસ્તાની બાજુના ઝાંપાને તાળું મારેલું હતું. મહંતજીએ કહ્યું કે, “આપ ઉપર જાકર દત્ત કી ટૂંક પર દત્તભગવાન કે દર્શન કરકે આઓ, તબ તક પૂજરી આ જાપેગા. ફિર આપ કમંડલુ કુંડકે દર્શન કરના.” દત્તના ધૂળેથી અમે દત્તની ટૂંકે પહોંચ્યા. ત્યાં બેસી થોડો સમય દીર્ઘ પ્રાણવોચ્ચાર કર્યો અને ત્યારબાદ ધ્યાન કર્યું. થાક જાગે બધો ઊતરી ગયો ! દત્તની ટૂંકેથી દત્તના ધૂળે પાછા આવ્યા. સેવકોએ કમંડલુ જવા માટેનો ઝાંપો ખોલી આપ્યો એટલે અમે કુંડે પહોંચ્યા. ત્યાં બે સાધુઓએ અમને ત્રાગેને કમંડલુ કુંડના પાણીથી સ્નાન કરાવ્યું. અમારો રહ્યો-સહ્યો થાક પણ ઊતરી ગયો. અમે જોયું કે પહાડોના બે મોટા પથ્થરોની વચ્ચેથી પાણી ટીપે ટીપે કમંડલુ કુંડમાં ટપકતું હતું. કુંડ ઉપર થોડો આરામ કરી ધૂળે જઈ અમે ચા પીધી. સાંજ પડવા આવી હતી અને અમારે દસ હજાર પગથિયાંનું ચડાણ-ઊતરાણ કરવાનું હતું તેથી ત્યાંના સંતોને નમો નારાયણ કરી અમે નીકળ્યા. દૂરથી મહાકાળીની ટૂંકના દર્શન કર્યાં. અહીંથી પહાડી રસ્તે મહાકાળીની ટૂંકે જવાનું સમયના અભાવને કારણે શક્ય નહોતું. પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજીને અહીંથી મહાકાળીની ટૂંકે જતા સિદ્ધદર્શન

ધ્યેલાં તે વાતને હું વાગોળતો હતો. વળી, કમંડલુ કુંડ કે ત્યાં હાલમાં કોઈ યાત્રીઓને જવા દેતા નથી ત્યાં જવાની અમને રજા મળી અને બે સંતોએ જાતે અમને સ્નાન કરાવ્યું એ પ્રસંગને યાદ કરતાં કરતાં મેં ગુરુદેવને મનોમન નમન કર્યા કારણકે આ બીજો ચમત્કાર હતો. અંબાજીની ટૂંકે પાછા ફર્યા ત્યાં જ્યેં કે સૂર્યાસ્તિ થવાની તૈયારી છે. તેથી નીચે એક પથ્થર ઉપર બેસી અમે સૂર્યાસ્તના દર્શન કર્યા, આકાશ એકદમ ચોખ્ખું હતું તેથી સૂર્યાસ્ત ખૂબ ચોખ્ખો દેખાયો. સૂર્યાસ્ત-દર્શન બાદ અમે ફરી નીચે ઊતરવાનું શરૂ કર્યું. અહીંથી મારા એક મિત્રને થોડી તકલીફ થઈ થઈ. એક પગની નસ ચડી ગઈ, તેથી અમે ધીમે ધીમે પગથિયાં ઊતરતા હતા. ચારે બાજુ અંધારું ઊતરી આવેલું. ઠંડો બરફ જેવો પવન સુસવાટા બોલાવતો હતો. કોઈ યાંત્રિક ખામીને કારણે ગિરનાર ઉપરની લાઈટો બંધ હતી. આ બધું જોઈને યોગભિશ્વજીની ગુરુપૂર્ણિમાના દિવસે કરેલી યાત્રાનું વાર્ગન યાદ આવી ગયું. અને જોગાનુજોગ તો જુઓ ! આજે પાણ પૂનમનો જ દિવસ હતો. થોડા સમયે ગિરનારની ટેકરીઓ પાછળથી પૂર્ણ ચંદ્ર ખીલી ઊઠ્યો અને ચારે બાજુ દૂધ જેવી ચાંદની રેલાઈ રહી. હવે બધું જ સ્પષ્ટ દેખાતું હતું. ચારે બાજુ એકાંત હતું. નીરવ શાંતિ હતી. વધુ પડતા પવનના કારણે આજુબાજુનાં વૃક્ષોનાં પાંદડાંઓનો અવાજ સંભળાતો હતો. અહીં બેસીને નાદ-બ્રહ્મની સામ્યના કરવાનું જાણે સરળ થઈ જાય એવું વાતાવરણ હતું. આખો ગિરનાર જાણે સૂતો પડેલો. અમે થોડે નીચે ઊતર્યા ત્યાં એક સંતની મુલાકાત થઈ. થોડો સત્સંગ થયો. સત્સંગ દરમ્યાન તેમણે જાણ્યાં કે આવા સમયે અને આવા સ્થળે જ ગુરુસંતોના સાંનિધ્યમાં રહેવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. તેમણે તેમની સાધનાના અનુભવોની પાણ થોડી વાતો કરી. ત્યાંથી નીકળી અમે ધીમે ધીમે ભવનાથની તળેટીમાં આવી ગયા. તળેટીમાંથી રિશ્તામાં બેસી અમારા ઉતારે ગયા અને જમીને સૂઈ ગયા. બીજે દિવસે મારા એક મિત્રના પગ દુખતા હતા તેથી આખો દિવસ આરામ કર્યો. સાંજે જૂનાગઢના સફરબાગમાં ગયા. ઉપરકોટના કિલ્લામાં બુદ્ધની ધ્યાન-ગુફા, અડીકડી વાવ અને નવઘાણ ફૂવો જોયાં. રાત્રે ઉતારે આવીને સૂઈ ગયા. ત્રીજા દિવસે સાસણ-ગીરની મુલાકાત લઈ સિંહદર્શન પાણ કર્યા. તે જ રાત્રે જૂનાગઢ પાછા આવી અમદાવાદ આવવાની કળ્યા; પરંતુ મનમાં નક્કી કરેલું કે ફરીથી

આવીએ ત્યારે ભરતવન અને શેષાવન બાજુથી દત્તની ટૂંકે જવું અને ત્યાંથી મહાકાળીની ટૂંકે જઈને જ પાછા આવવું. અસ્તુ.

યોગભિશ્વજીને અનેક પ્રકારની કળાઓ-વિદ્યાઓ શીખવાનો ખૂબ રસ. તમામ કળાઓનો સ્વાનુભવ કરી તેમાં નિપુણતા મેળવવાનો તેઓ સતત પ્રયત્ન કરે. તે અંગેનો એક પ્રસંગ તેઓએ કહેલો.

જૂનાં સંભારણાં

અમારી યુવાવસ્થામાં અમે મુંબઈમાં બોરીવલીમાં રહેતા. અમારી બાજુમાં જ શ્રી વાઘમારે રહેતા, જેઓ ચોપાટી પર આવેલ 'કેવલ્યધામ' નામની યોગ-સંસ્થાના મેનેજર હતા. તેમનાં પત્નીનું નામ શકુંતલાબેન. તેઓ મારા તરફ માતા સમાન સ્નેહ રાખતાં. એક વખત હું ઘરની બહાર ઓટલે બેસીને તાણું રિપેર કરી રહ્યો હતો. શ્રી વાઘમારેએ તે જોયું. તેથી ખૂબ મમતાપૂર્વક મને પૂછવા લાગ્યા કે 'અમારી સંસ્થામાં થોડાં તાણાં ખૂલતાં નથી તે તમે ખોલી આપશો?' મેં કહ્યું કે હું પ્રયત્ન કરું. અવકાશે તેઓ મને કેવલ્યધામ લઈ ગયા. તે સંસ્થામાં યોગાસનો શીખવા માટે જે સાધકો આવતા હોય તેમનાં કપડાં વગેરે રાખવા માટે ખાનાંઓ રાખેલાં. સૌ પોતાના ખાનાને તાણું મારી રાખે. તાણાં સારી ક્વોલિટીનાં, પાંચ-સાત લીવરવાળાં. કોઈની ચાવી ખોવાઈ ગયેલી, તો કોઈ તાણું ખરાબ થઈ ગયેલું. મેં જઈને બધાં તાણાં જોયાં. તે તાણાં ખોલવા માટે અંતરમાં જે પ્રકારની પ્રેરણા થઈ તે પ્રમાણે પ્રયત્ન કરીને બધાં તાણાં જોતજોતામાં ખોલી આપ્યા. તે જોઈને તેઓ સૌ આશ્ચર્યમાં પડી ગયા અને કહેવા લાગ્યા કે 'તમે તો તાણાં ખોલવાનું જ જાણતા હો તેમ લાગે છે ! ઘણા સમયથી બંધ પડેલાં તાણાં તમે જાદુની જેમ ખોલી નાખ્યાં !' જવાબમાં અમે કહ્યું કે આમાં જાદુ જેવું કંઈ નથી, અમને અનેક પ્રકારની કળાઓ-વિદ્યાઓ શીખવામાં ખૂબ રસ અને તેથી ઘણાં પ્રકારની કળાઓ-વિદ્યાઓનો સ્વાનુભવ પ્રાપ્ત કરીએ. તેથી સ્વાનુભવના કારણે જે કુશળતા પ્રાપ્ત થાય તેના જ પરિણામે તમારા બંધ તાણાં ઝડપથી ખોલી શકાયાં. પછી તેમણે પૈસા આપવાનો આગ્રહ કર્યો પણ અમે પૈસા લીધા નહીં. તેથી પછીથી શ્રી વાઘમારેએ

એક ડ્રિલ (કાળાં પાડવાનું સાધન) ખરીદી લાવીને અમને ભેટ આપેલી.

ક્યારેક અમે સૌ પડોશીઓ, શ્રી વાઘમારે સહિત બોરીવલીની નદીએ સ્નાન માટે જતા. નદીમાં શ્રી વાઘમારેજી પાણી ઉપર, હાથપગ હલાવ્યા વિના ચત્તા સૂઈ રહેતા. પછી સૌને તે વિધિ શિખવાડતા-સમજાવતા. ત્યારે અમે તેમને કહેતા કે “આ વિધિ તો અમે સાવ નાના હતા ત્યારથી જાણીએ છીએ, આ વિધિ તો અમે ગમ્મત ખાતર કરતા.” ખરેખર તો આ વિધિને યોગની ભાષામાં પ્લાવિની પ્રાણાયામ જ કહી શકાય. અસ્તુ.

યોગભિક્ષુજી મુંબઈમાં રહેતા ત્યારે તેમના જીવનનો કાળ એવો હતો કે તેમના દૈન્યમાં પ્રભુવિરહની આગ પ્રજ્વલિત જ રહેતી. યોગજ્ઞાસાની પૂર્તિની એ વાતનું અને તે દરમ્યાન કેટલાક સંતો-યોગીઓ સાથે થયેલી મુલાકાતનું તેઓત્રીએ સત્સંગ-પ્રવચનોમાં સુંદર વર્ણન કરેલું છે.

આગ જેવી યોગજ્ઞાસા

વર્ષો પહેલાંની વાત છે. એ સમયે આગ જેવી યોગજ્ઞાસા અને તેને પૂરી કરવા માટે તોપના ગોળા જેવી અમારી ગતિ. યોગ કે યોગીને લગતા પૂરા કે અપૂરા સમાચાર મળવા જોઈએ. પછી તે અતિ દૂર હોય કે નજીક, શહેરમાં હોય કે ગામડામાં, કુંજરોમાં હોય કે પહાડોમાં, દેશમાં હોય કે પરદેશમાં; તેની પરવા કર્યા સિવાય અમે ત્યાં પહોંચી જ ગયા છીએ. ત્યાંથી જે કાંઈ અને જેટલું કાંઈ મળે તે અમારી ઝોળીમાં ભરી જ લઈએ. કોઈ જગ્યાએથી કાંઈ પણ ન મળે તોય કદી નિરાશ ન થઈએ. પાખંડીઓ સાથે પાલાં પડી જાય તોય કદી ઘર્ષણમાં ન ઊતરીએ. આપણે તો આપણા કામથી કામ. “અમારી દુકાને બહુ સારી જાતના ઘઉં મળશે” એવું બોઈ વાંચીને તે દુકાને ઘઉં લેવા જઈએ અને ત્યાં ઘઉં હોય જ નહીં કે સાવ ખરાબ ઘઉં હોય તોય તેની સાથે ઝઘડો કરીને કાળજોપ ન કરીએ. પણ એવી રીતે સમાધાન કરી લઈએ કે આ એક દુકાન તપાસવી મટી ગઈ. અને જે યોગ્ય માલ હોય તો જે રીતે પણ મળે તે રીતે મેળવવાનો પૂર્ણ પ્રયત્ન કરીએ. અસ્તુ.

નિત્યાનંદ બાબાનાં દર્શને ગણેશપુરી

મુંબઈ રહેતો એ અરસામાં શ્રી નિત્યાનંદજી મહારાજનું નામ સાંભળ્યું એટલે તેમને મળવા ઊપડ્યો. મારી સાથે એક ભાઈ પણ હતા. બોરીવલીથી બસમાં બેસીને ગણેશપુરી પહોંચ્યા. સમાધિસ્થળની આગળના ગરમ પાણીના કુંડમાં સ્નાન કર્યું અને ભીના પંચિયે જ બાબાજીનાં દર્શને ઊપડ્યો.

કુંડની બાજુમાં જ તેમનું આસન (સ્થાન) હતું. અમે તે જગ્યામાં પ્રવેશ્યા. ત્યાં એક પ્રચંડકાય મૂર્તિ બેઠેલી જોઈ. રંગ બિલકુલ સીસમ જેવો, પગ સાવ પાતળા, પેટ ઘણું મોટું. તેમની આગળ દુખિયારાં માણસોની લાઈન લાગેલી હતી. કોઈ બહેનોએ કાંપમાં નાનાં બાળકો તેડેલાં હતાં, જે ખૂબ રડી રહ્યાં હતાં. બાબાનું શરીર તે લાઈનની દિશામાં હતું. પણ મોટું તેથી ઊલટી દિશામાં હતું. લાઈનમાં ઊભા રહીને કંટાળી ગયેલાં દુખિયારાં લોકો, જેમ ખેડૂત વરસાદની રાહ જુએ તેમ રાહ જોતાં હતાં કે બાબા તેમની તરફ ક્યારે મોટું ફેરવે, ક્યારે જુએ. પણ બાબા તો જાગે એ બધાંથી અને આખા જગતથી બેપરવાહ થઈને નિજનંદમાં મસ્ત બેઠેલા હતા, પડેલા હતા.

ભીના પંચિયે હું તેમની સામે જઈને ઊભો રહી ગયો. મારી ધીરજ ખૂટી ગઈ એટલે હું તેમનું ધ્યાન અમારા તરફ દોરવા પ્રાર્થનાની આ નીચેની લીટીઓ ખૂબ ઊંચા અવાજે બોલ્યો-

જગો હે મહા કાળ, જગો જીવન કે જવાલ;
ભસ્મ કરો પાપી કે પાપકો, ધરતી પુકારે પ્રભુ આપકો;
જગો હે શંકર પ્રલયંકર અભયંકર જગો !
કંકર કંકર તુમ્હે પુકારે શિવશંકર જગો !
ઓ દેવો કે દેવ ગંગધર મહાદેવ જગો..

અબ તો નીંદ ત્યાગો...

અને પછી શું થયું? શંકર (બાબા) જગ્યા! બાબાએ અમારા તરફ મોટું ફેરવ્યું, મહા કોપાયમાન થઈને. લાઈનનાં દુખિયારાંઓએ મોકો ઝડપ્યો. બાબાને નમન કરીકરીને ચાલવા લાગ્યા. હું તો તે વખતે સાષ્ટાંગ દંડવત પ્રાણામની સ્થિતિમાં જ પડેલો હતો. બાબાએ બાજુમાં પડેલા શ્રીકૃષ્ણના ઢગલામાંથી એક શ્રીકૃષ્ણ ઉપાડ્યું, મને ધૂંટું મારવા. મારી સાથેના ભાઈ મારી

બાબુમાં જ ઊભેલા હતા તે ગભરાયા અને મારી હાથ પકડીને કહેવા લાગ્યા કે 'ભાઈ! ભાગો, ભાગો; ગાંડાએ શ્રીફળ ઉપાડ્યું છે, તેમનો કંઈ ભરોસો નહીં.' આમ બોલીને મને ખેંચવા લાગ્યા. આ દરમિયાન બાબાનો વાણી પ્રવાહ તો ચાલુ જ હતો કે, "ગોલપીઠા, ગોલપીઠા; ગુંડા, ગુંડા; મોવાલી મોવાલી." વગેરે. આટલી વારમાં તો હું ઊભો થઈને હાથ જોડીને ઊભો હતો. બાબાનો શ્રીફળયુક્ત હાથ મને મારવા માટે ઉગામાયેલો જ હતો. હું નીડરપણે શ્રદ્ધાપૂર્વક હાથ જોડીને સામે ઊભેલો હતો. બાબાએ હાથ નીચે મૂક્યો. મારી સામે જેવા લાગ્યા. ત્રણ-ચાર વાર મારા માથાથી તે મારા પગ સુધી અને પગથી તે માથા સુધી મારા ઉપર નજર ફેરવી. મારા શરીર ઉપરની જનોઈ તરફ તેમની નજર સ્થિર થઈ. તેઓ બોલવા લાગ્યા - "બામાગા... બામાગા... બામાગા?" એટલે કે બ્રાહ્મણ છો? મેં કહ્યું હા, નિર્વિકલ્પ સમાધિ માટે આપના આશીર્વાદ લેવા આવ્યો છું. આ સાંભળીને બાબા ગાંડા માણસની જેમ બોલવા લાગ્યા - "ચાલીસ કોટી - ચાલીસ કોટી, ગાયત્રી-નિર્વિકલ્પા, ઉપર." બાબાનું બોલવાનું હું કાંઈ સમજતો નહીં, તેથી મેં તેમના સેવકોને પૂછ્યું તો તેમણે કહ્યું કે બાબા એમ કહે છે કે નાળિયેરના ઝાડ ઉપર બેસીને ગાયત્રી મંત્રના ચાલીસ કરોડ જપ કરો તો નિર્વિકલ્પ સમાધિ પ્રાપ્ત થશે.

ઘોડાં વર્ષો પૂર્વે 'ગુરુદેવ સિદ્ધપીઠ' ગણેશપુરીમાં નિત્યાનંદ બાબાની મૂર્તિની પ્રાણપ્રતિષ્ઠા થઈ ત્યારે જોગાનુજોગ મારી હાજરી ત્યાં હતી. એક વખત ઉપરોક્ત પ્રસંગનું વર્ણન શ્રી મુક્તાનંદ બાબા પાસે મેં કરેલું. 'નિત્યાનંદ બાબાએ મને મારવા શ્રીફળ ઉપાડ્યું' એ વાત આવી ત્યારે શ્રી મુક્તાનંદજીએ મને કહ્યું કે "શ્રીફળ મારા નહીં? મારા હોતા તો બહુત અચ્છા હોતા, તો બહુત કામ બન જતા."

ત્યારે નિત્યાનંદ બાબાએ ઝાડ ઉપર ચડીને મંત્ર-જ્ઞ કરવાનું મને કહ્યું ત્યારે તો મને ખબરેય નહોતી કે તેઓએ પોતે ઘણાં વર્ષો સુધી ઝાડ પર મુકામ રાખેલો. એ ખબર તો પછી પડી. કુદરતની કેવી કરામત છે કે આજે મારા જીવનમાં મુખ્યપણે ગાયત્રીમંત્ર વાગાઈ ગયો છે. અત્યાર સુધીમાં ગાયત્રીમંત્રનાં અનેક અનુષ્ઠાનો પણ થઈ ગયા છે.

મશીન નીચે બેસતા અમને ડર લાગે

વર્ષો પહેલાં યોગ-જિજ્ઞાસાવશ સાન્ટાકુઝમાં આવેલી 'યોગ ઈન્સ્ટિટ્યુટ' નામની શ્રી યોગેન્દ્રજીની સંસ્થામાં તેઓશ્રીને મળવા અમે ગયેલા. એ સમયે ત્યાં યોગશિબિર જેવો કોઈ કાર્યક્રમ ચાલતો હતો. તેથી તેમના માણસોએ મળવા દેવાની અસમર્થતા પ્રગટ કરી. જે કે અમે આગળથી સમય લઈને અમદાવાદથી તેઓશ્રીને મળવા ગયેલા. અમે ખાસ વિનંતી કરી કે તેઓશ્રી અત્યારે ખૂબ વ્યસ્ત હોય તે સ્વાભાવિક છે પણ અમે આગળથી સમય લઈને આવ્યા છીએ અને તેમનો વધુ સમય નહીં લઈએ. તેઓને અમારી વાત ગળે ઊતરી હશે તેથી તેમણે અમને પાંચ-દશ મિનિટની શરત સાથે યોગેન્દ્રજીને ઉપરના માળે મળવા જવાની છૂટ આપી. અમે ઉપર ગયા યોગ ઈન્સ્ટિટ્યુટનું મકાન ખાસું એવું મોટું હતું, સરસ હતું યોગેન્દ્રજીને નમસ્કાર કરીને હું બેઠો. ઋષિ-મુનિ જેવું તેઓશ્રીનું વ્યક્તિત્વ હતું. તેમણે અંદરના પાંડમાંથી એક મોટી ઉમરનાં બેનને બોલાવ્યાં. કદાચ તે બેન તેમનાં ધર્મપત્ની હતાં. મારે જે સમસ્યાઓ હતી તે મેં રજૂ કરી. ત્યાં સુધીમાં દશ મિનિટ થઈ ગઈ હતી. તેથી મેં શરત મુજબ તેઓશ્રીની રજા માગી અને કહ્યું કે મને આપની મુલાકાતનો દશ જ મિનિટનો સમય મળ્યો છે, તે પૂરો થયો તેથી હવે મારે જવું જોઈએ. ત્યારે તેમણે કહ્યું કે "તમારે જ્યાં સુધી મારી સાથે વાતો કરવી હોય ત્યાં સુધી કરી શકો છો. તમારા માટે કોઈ બંધન નથી, તમારા જેવા સાચા સાધકોને મળવા માટે તો અમે આનુર છીએ. તમારી પ્રાણાયામની આવી જબરજસ્ત સાધના જોઈને અમને ખૂબ આનંદ થાય છે. જે તમે સ્વીકૃતિ આપો તો અમે અમારા મશીન દ્વારા તમારો પ્રાણ તમારા શરીરમાં કઈ રીતે ગતિ કરે છે, કઈ રીતે બ્રહ્મરંધ્રમાં જાય છે વગેરે જેવા ઈચ્છીએ છીએ." આ જવાબમાં નમ્રપણે કહ્યું કે અમે સાવ અભાગ છીએ. આપના આવાં મોટાં મોટાં મશીનો જોઈને જ અમને ડર લાગે છે. તેથી ટેસ્ટ આપવાનું અમારા માટે શક્ય નથી. પછી તે બેનને સંબોધીને કહ્યું કે "આવા સાચા સાધકોની આપણી સંસ્થામાં ખૂબ જરૂર છે." પછી તેઓ બંનેને નમસ્કાર કરીને મેં વિદાય લીધી. નીચેના માળે તે ભાઈને પણ મળતો ગયો કે જેઓ મળવાની ના પાડતા હતા. તેઓ પણ મને જોઈને આનંદિત થઈ ગયા. ઘણા ભાગે તેઓ ડો. જ્યેન્દ્ર હતા.

હમણાં ચાર-પાંચ વર્ષ પહેલાં જ અમે તે સંસ્થાને આપણા યોગ-ગ્રંથો “શાંતા” અને “મુક્તા” ભેટ મોકલેલા. તેમાંથી અમુક અમુક અંશો તેમણે તેમના માસિક “યોગ એન્ડ ટોટલ હેલ્થ” માં સંપૂર્ણ સમ્માનસહ છાપવાની સ્વીકૃતિ માગેલી જે આપણે સહર્ષ આપેલી.

૫. શ્રી કેવલ્યાનંદજીની મુલાકાત

મુંબઈમાં મરિનલાઈન્સ (ચોપાટી) પર “કેવલ્યામ” નામની યોગ-સંસ્થા છે, કે જેના સંસ્થાપક શ્રદ્ધેય શ્રી કેવલ્યાનંદજી છે. તેની એક શાખા લોનાવલામાં (મહારાષ્ટ્રમાં) છે.

હું કેવલ્યાનંદજીને મળવા મુંબઈ કેવલ્યામમાં ગયેલો. સંસ્થામાં પ્રવેશતાં જ મારાં જૂનાં સંસ્મરણો તાજ થઈ ગયાં. વર્ષો પહેલાં ત્યારે શ્રી વાઘમરે અહીંના મેનેજર હતા

ત્યારે હું અહીં આવેલો અને સંસ્થાનાં ઘણાં બધાં તાળાં મેં રિપેર કરી આપેલાં.

હું શ્રી કેવલ્યાનંદજીને મળ્યો. તેમણે ખાદીના ધોતી-પહેરાણ પરિધાન કરેલાં. તેમનું વ્યક્તિત્વ ખૂબ સાસ્વિક અને પવિત્ર. અમુક વાતચીતના પ્રસંગમાં તેમણે હસતાં હસતાં કહ્યું કે કોઈએ દીકરી આપી નહીં એટલે લગ્ન નથી કર્યાં. મારા ભક્તિકા પ્રાણાયામના અનુભવો તેમને જાણાવીને મેં પ્રશ્ન કર્યો કે આથી આગળ વધવા હવે મારે શું કરવું? જવાબ મળ્યો કે “હવે તમારે શું કરવું તેની તો મને ખબર નથી પણ તમારે શું ન કરવું તે તમને કહું. હવે તમારે મોટાં મોટાં બોઈ થડાવેલાં હોય તેવી કોઈ સંસ્થાઓમાં માર્ગદર્શન માટે ન જવું. હાલમાં તમારી જે ભૂમિકા છે તેનાથી આગળ વધવાનું માર્ગદર્શન તેઓ કોઈ તમને આપી શકશે નહીં. પરમાત્મા પર શ્રદ્ધા રાખીને અભ્યાસ કરવો, તેઓ તરફથી માર્ગદર્શન મળશે.” અસ્તુ.

(ક્રમશઃ)

હવન-વિજ્ઞાન

(ડૉ. પરેશભાઈના લગ્ન નિમિત્તે યોજાયેલ ગાયત્રી-મારુતિ યજ્ઞનો પ્રેરણાદાયી અહેવાલ)

સંકલન - પંકજ શાહ - શ્રી ગુરુપાદપંક

હવન-વિજ્ઞાન અતિ ગહન વિષય છે. આ વિષયની સમજ ત્યારે એક યોગી દ્વારા પ્રાપ્ત થાય છે ત્યારે ઘણી દિશાઓ ખૂલી જાય છે.

૫. પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજી, કે જેઓએ પાતંજલ યોગદર્શનકથિત અષ્ટાંગ યોગની સંપૂર્ણ સાધના કરેલી છે, જેઓએ દેશવિદેશમાં સેંકડો યજ્ઞો કરેલા છે. આ યજ્ઞો પાછળનો આશય છે - વ્યક્તિને પ્રાણાયામ અને શરીરશુદ્ધિનો લાભ આપવો, સમષ્ટિના પર્યાવરણની પરિશુદ્ધિ કરવી, વાતાવરણમાં દિવ્ય સ્પંદનોનો પ્રસાર કરવો અને હવન દરમ્યાન થતા સત્સંગ-પ્રવચન દ્વારા યોગનો, વ્યવહારશુદ્ધિનો અને સાચી સમજાણનો મહાલખ ખજાનો સૌને ઘૂટા હાથે વહેંચીને સૌને મોક્ષ તરફ અગ્રેસર કરવાનો. અસ્તુ.

ડૉક્ટર સોમાભાઈ એ. પટેલ પૂજ્યશ્રીના અનન્ય ભક્ત-શિષ્ય. તેઓ પૂજ્યશ્રીને સંપૂર્ણપણે સમર્પિત થઈ ગયેલા, તેથી પૂજ્યશ્રીએ તેઓને આધ્યાત્મિક નામ આપ્યું - ડૉ

સદગુરુસમર્પણભિક્ષુ. ડૉક્ટરભિક્ષુજીના જ્યેષ્ઠ પુત્ર ડૉ. પરેશભાઈ (BHMS) નું શુભ લગ્ન ડૉ. નિગીષાબેન (BAMS) સાથે તા. ૧૩-૧૨-૯૬ ના રોજ નિરધાર્યું. ડૉક્ટરભિક્ષુજીએ આ શુભ પ્રસંગ નિમિત્તે ગાયત્રી-મારુતિ યજ્ઞ કરવાની અનુમતિ પૂજ્યશ્રી પાસેથી અગાઉથી જ લઈ લીધી. તેઓએ આ સામાજિક પ્રસંગને આધ્યાત્મિક પ્રસંગમાં ફેરવી નાખ્યો.

પૂ. ગુરુદેવ દ્વારા વર્ષોથી પ્રાપ્ત થઈ રહેલ સાચી સમજાણને પ્રાયોગિક સ્વરૂપે રજૂ કરવાનો આ સુંદર મોકો હતો. ડૉ. ભિક્ષુજીએ જ્ઞાણનો પાણ વલંબ કર્યા વગર આ તક ઝડપી લીધી. લગ્નની આમંત્રણ-પત્રિકાઓ છપાવવાથી માંડી ગાયત્રી-મારુતિ યજ્ઞ અને સત્કાર-ભોજન સમારંભ સંપન્ન થયો ત્યાં સુધીના દરેક પ્રસંગોમાં વ્યવહાર કરતાં આધ્યાત્મિકતા વધુ છલકતી હતી. આમંત્રણ-પત્રિકા ઉપર ૫. પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજીનો ચિત્તાકર્ષક ફોટો અને ફોટાની નીચે મોટા કાળા

અક્ષરે “ઓમ્ ગુરુ ઓમ્” નો ગુરુમંત્ર છાપેલો હતો. પત્રિકાની અંદરની બાજુએ આમંત્રણ અંગેનું લખાણ અને કાર્યક્રમની વિગત. પત્રિકાની પાછળની બાજુએ પૂજ્યશ્રી દ્વારા આલેખાયેલી ચિંતન-કણિકાઓ હતી, જે અહીં રજૂ કરું છું.

જીવન - સૂત્રો

(૧) માં-બાપ એમ સમજે કે પુત્ર-પુત્રી મોટાં થઈ રહ્યાં છે; પણ જોમ જોમ તેઓ મોટાં થતાં જાય છે તેમ તેમ તેઓ મૃત્યુ તરફ આગળ વધીને છોટાં થતાં જાય છે તેની ખબર તેઓને નથી !

(૨) દીકરા-દીકરીના લગ્ન સમયે આપણે ખૂબ આનંદ અનુભવીએ છીએ; પરંતુ તેઓને જવાબદારીઓના અસહ્ય બોજ તથા દબાવી રહ્યા છીએ તે વાતથી આપણે સાવ અજાણ હોઈએ છીએ !

(૩) મનુષ્ય-જન્મ પ્રાપ્ત કરીને જો જન્મ-મૃત્યુના ચક્રરમાંથી છૂટી જવાય તેવાં કર્મો ન કરી શક્યા તો મનુષ્ય-જન્મ એજે ગયો કહેવાય.

(૪) લગ્નગ્રંથિથી એટલા માટે બંધાવાનું છે કે પછી પતિ-પત્ની બંને પરસ્પરના સહકારથી જન્મ-મરણની મહા ભયંકર ગ્રંથિને ભેદીને સનાતન સુખને પ્રાપ્ત કરી લઈએ.

(૫) ગૃહસ્થાશ્રમ એ તો મનુષ્ય-વંશ-તંતુ કાયમ જાળવી રાખવાની પ્રથમ સનીય વ્યવસ્થા છે; તે માત્ર ભોગ ભોગવવાનું લાયક નથી. આહાર, નિદ્રા, ભય અને મેઘુનની પ્રવૃત્તિ તો પશુપક્ષીમાં પણ હોય છે. જે એ પ્રવૃત્તિઓમાં સ્વચ્છંદ પણે વર્તીએ તો આપણે પણ શિંગડા-પૂંછડા વિનાનાં પશુઓ જ કહેવાઈએ. અસ્તુ.

પ્રભુ-ભજનમેં આવસી, ભોજનમેં હુશિયાર;
તુલસી એસે જીવ કી, લાખ બાર ધિક્કાર.

સંત-સમાગમ હરિ-કથા, સાહેબ આવે યાદ;
લેખેમેં સોઈ ઘડી, બાકી કે દિન બાદ.

ઉપરોક્ત લખાણ સાથે આમંત્રણ-પત્રિકા છાપાવી.

ડૉ. બિશુજીએ સમસ્ત ઓમ્પરિવારને ગાયત્રી-માહુતિ પણ અને સન્કાર-ભોજન સમારંભનું આમંત્રણ આપ્યું.

તા. ૧૩-૧૨-૯૬ના લગ્ન-સમારંભમાં પૂજ્યશ્રીએ હાજરી આપી અને હસ્તમેળાપ સમયે નવદંપતીને આશીર્વાદ આપી ગૃહસ્થાશ્રમનો મહિમા સમજાવતાં કહ્યું કે -

“પતિ-પત્નીએ ગૃહસ્થાશ્રમમાં પ્રવેશ કરીને આશ્રમી જીવન જીવવાનું છે, સંયમ-નિયમયુક્ત જીવવાનું છે, સ્વચ્છંદી જીવનનો ત્યાગ કરવાનો છે. તો જ “ગૃહસ્થ” ની સાથે લાગતો “આશ્રમ” શબ્દ સાર્થક થાય. સ્ત્રી અને પુરુષને પરસ્પરના શરીરો તરફ ખૂબ કુતૂહલ હોય છે કે તેમાં શું હશે ? તે કેવું હશે ? વગેરે. લગ્ન બાદ બંનેને પરસ્પરના શરીરો વધુમાં વધુ નજીકથી અવલોકવાનો મોકો મળે છે. તેથી તેમનું તે કુતૂહલ શમી જવું જોઈએ. બંનેને હવે એ નક્કી થઈ જવું જોઈએ કે જગતની તમામ સ્ત્રીઓનાં અને તમામ પુરુષોનાં શરીરો આવાં જ છે - પંચમહાભૂતનાં જ છે. આવું નક્કી થઈ ગયા પછી બંનેને પર-સ્ત્રી-પુરુષનું આકર્ષણ, વાસના-જનિત આકર્ષણ છૂટી જાય છે અને તેથી પરસ્પરને પૂર્ણ પ્રમાણિક રહી શકે છે. પતિ-પત્ની પરસ્પરને પ્રમાણિક રહેવાના કારણે જીવનમાં સ્થિરતા પ્રાપ્ત કરે છે અને સ્થિરતાના કારણે મોક્ષપ્રાપ્તિના પ્રયત્નો વધુમાં વધુ કરી શકે છે. આમ લગ્ન એ મોક્ષપ્રાપ્તિનું અમોઘ સાધન પણ બની શકે છે. આવાં મહા રહસ્યોને જીવનમાં ઉતારીને સાચા ગૃહસ્થાશ્રમી બનીએ. અસ્તુ.”

પૂજ્યશ્રીના આશીર્વચન બાદ ઉપસ્થિત તમામ ભાઈ-બહેનોએ પૂજ્યશ્રીએ કલા મુજબના મંત્રોચ્ચાર કર્યા અને નવદંપતીને આશીર્વાદ આપ્યા. ડૉ. બિશુજીનો વેવાઈ-પરિવાર પૂ. આઠવલેજના સ્વાધ્યાય-પરિવારમાં ખૂબ સક્રિય છે. તેઓ સૌ પણ વાચિક મંત્રજાપમાં જોડાયા. આમ, સમગ્ર વાતાવરણ ખૂબ સાન્વિક અને દિવ્ય બની રહ્યું.

તા. ૧૫-૧૨-૯૬ ના યજ્ઞ અને સન્કાર સમારંભના કાર્યક્રમની તૈયારીના ભાગરૂપે ડૉ. બિશુજી, તેમના પરિવારના સભ્યો અને ઓમ્પરિવારનો સ્વયંસેવકો સાથે તા. ૧૪-૧૨-૯૬ના રોજ ઉત્સવ પાર્ટી પ્લોટમાં પહોંચ્યા. તેમના કુટુંબના જર્માઈ શ્રી અમૃતભાઈ, કે જેઓ રાષ્ટ્રિય-સન્માન-પ્રાપ્ત કલાકાર છે તેમના માર્ગદર્શન હેઠળ સ્ટેજ સજાવવામાં આવ્યું. અમૃતભાઈ, તેમના ચિત્રકાર મિત્રો સાથે સ્ટેજ ઉપર પૈઈન્ટિંગ

કરતા હતા તે દરમ્યાન સ્વર્ગસેવકોએ ચારે બાજુ ઓમનારાયાગુનાં ચિત્રો, 'ઓમ ગુરુ ઓમ' મંત્રના તોરાણી તથા સુવાક્યોના બેનર્સ લગાવી દીધા. તમામ સજવટ પતી ત્યારે પાર્ટી-પ્લોટ, બે પાર્ટી-પ્લોટ ઓછી અને આશ્રમ વધુ લાગતો હતો.

તા. ૧૫-૧૨-૯૬ ના રોજ બપોરે ત્રણ વાગ્યે ઓમ પરિવારનાં ગુરુભાઈબહેનો અને ડૉ. બિશુજીના કુટુંબીજનો હાજર થઈ ગયાં. સૌએ સ્થાન શ્રદ્ધા કર્યું એટલે પૂજ્યશ્રીએ હવનની શરૂઆત કરી. પૂજ્યશ્રીએ નવદંપતીના કડિ નાડાછડી બાંધી અને તેઓના હાથે પોતે નાડાછડી બંધાવી, આટલી ધાર્મિક વિધિ પતાવી પૂજ્યશ્રીએ તે વિષે સમજ આપતાં

હું કે -

“હવન શરૂ કરીએ તે અગાઉની ઘોડી વિધિ આપણે ભાવનાપ્રધાન થઈને કરી રહ્યા છીએ. પરંતુ આ વિધિ પાછળનો તાત્ત્વિક અર્થ પણ સમજવો જોઈએ.

“અસલના કાળમાં ધાર્મિક વિધિમાં નાડાછડીથી કાંડાં બાંધવાની વિધિ હતી. એકબીજના કાંડાં બાંધવાથી તમે પણ બંધાઈ ગયાં અને અમે પણ બંધાઈ ગયાં. તમે માત્ર અત્યારે જ નહિ પણ ઘણા સમયથી અમારી જોડે આધ્યાત્મિક પ્રેમથી બંધાયેલા છો જ પણ અત્યારે જાહેર વિધિ થઈ, સીને ખબર પડે એવી. શિખભાવે બંધાઈ ગયેલા છો એ વસ્તુ જુદી. ગાયત્રી-મારુતિ વચનું આ ધાર્મિક કાર્ય કરતી વખતે નાડાછડીથી સામસામા કાંડાં બાંધવાથી હવે અમે તમારી સાથે અને તમે અમારી સાથે બંધાઈ ગયા. અમારું ડાણું કાંડું બાંધ્યું છે, તમારું જમાણું કાંડું બાંધ્યું છે, અમારે ગોણરૂપે યોગદાન કરવાનું છે, તમારે મુખ્ય રૂપે. તો આમ, કાંડાં બાંધવાની વિધિ થઈ.

“હવે સ્વાગતમ્ સ્વાગતમ્ બોલીને આપણે આહવાન કરી રહ્યા છીએ, પરમાત્માને આવકાર આપી રહ્યા છીએ, એમનું સ્વાગત કરી રહ્યા છીએ. આગળની આપણી પરિપાટી હતી કે સંતજનો, ગુરુજનો, રાજ-મહારાજઓ આપણા ગામમાં પધારવાના હોય ત્યારે આપણે તેમનું યથાપોગ્ય સ્વાગત કરતા. તો, આ તો પરમાત્માનું આહવાન કરવાનું છે અને તે પણ માનસિક રીતે, સૂક્ષ્મ રીતે, ભાવથી.

“સર્વવ્યાપક પરમાત્મા આપણા ભાવમય સ્વાગતનો સ્વીકાર કરીને આપણે ત્યાં પધારી રહ્યા છે; એ વિધિ હવે

આપણે કરી રહ્યા છીએ. અહીં એમના માટે એક આસન રાખેલું છે અને એના ઉપર સોપારી છે; એમાં એમની સૂક્ષ્મરૂપે પધરામણી થશે, એમની હાજરી થશે. જેમ અમારે આસન છે, તમારા સોના માટે આસન છે તેમ પરમાત્મા માટે રાખેલા આસન ઉપર તેઓ બિરાજમાન થશે.

“પહેલાંના જમાનામાં સ્વાગત કરવામાં આવે ત્યારે સ્વાગત કરનારની જોવી સ્થિતિ, તે પ્રમાણે સ્વાગત કરતા. ગુરુજનો આવે ત્યારે એક લાલ કપડું પાથરવામાં આવતું, જેના પર તેઓ પગલાં મૂકતા મૂકતા આવે. લાલ કપડા પર ચાલ્યા આવતા ગુરુજનોના દરેક પગલે ગંગાજળ છંટાતું જાય, પગલે-પગલે રૂપિયા, સોનું-રૂપું, સોપારી વગેરે મૂકાતા જાય. જ્યાં કપડું પડું થાય ત્યાં બીજું પાથરી દીધું હોય. આમ સ્વાગત કરતા કરતા ગુરુજીને પોતાના ઘેર પધરાવે. આ વિધિ દરમ્યાન એમનાં ચરાણીમાં જે કાંઈ અર્પણ થયું હોય એ તમામનું દાન થતું જતું હોય. તો, એ પદ્ધતિથી આપણે ભગવાનનું સ્વાગત કરી રહ્યા છીએ. આપણી પાસે અત્યારે જળ અને પંચામૃત છે. એનાં બે બે ટીપાં થાળીમાં મૂકતા જઈએ છીએ, એવી ભાવના સાથે કે આપણે ત્યાં પધારી રહેલા ભગવાનના પગલે-પગલે આપણે ગંગાજળ છાંટી રહ્યા છીએ અને પૃથ્વીને શુદ્ધ કરતા જઈએ છીએ. પરમાત્મા શુદ્ધ પૃથ્વી પર પગ મૂકતા મૂકતા આપણે ત્યાં પધારી રહ્યા છે. તો, સૌએ સ્વાગતમ્ સ્વાગતમ્ બોલીને પરમાત્માનું સ્વાગત કરવાનું છે અને સંપૂર્ણ ભાવમય થઈને લાભ લેવાનો છે. (ઉપસ્થિત સૌ ગુરુભાઈબહેનો સ્વાગતમ્ સ્વાગતમ્ બોલીને ભાવાત્મક રીતે પરમાત્માનું સ્વાગત કરે છે. એ દરમ્યાન પૂજ્યશ્રીનો આહવાન મંત્રોચ્ચાર થાવું છે. આમ સ્વાગતની વિધિ પૂર્ણ થાય છે.)

“પરમાત્માની પધરામણી અહીં સૂક્ષ્મ રૂપે થઈ ગઈ છે. હવે આપણે આહુતિની શરૂઆત કરવાના છીએ. હવનમાં હોમવા માટે અતિકષ્ટસાધ્ય એવી હિમાલયની ઔષધિઓ છે- ભાવન પ્રકારની વનસ્પતિનાં મૂળિયાં છે અને ગાયનું ઘી છે, સાથે આંબાનાં સમિધ છે. ઔષધિ તથા ઘી દ્વારા જ્યારે આહુતિ અપાશે ત્યારે અગ્નિમાં પડેલી ઔષધિ અને ઘીનું પ્રથમ સૂક્ષ્મ સ્વરૂપમાં રૂપાંતર થશે. એનો નાશ નથી થતો પરંતુ સ્થૂળ સ્વરૂપમાંથી રૂપાંતરિત થઈ સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ ધારણ કરે છે. જગતમાં કાંઈ જ નાશ નથી પામતું; કશાનો સર્વનાશ નથી થતો, ફક્ત

સ્વરૂપ બદલાય છે. તેથી કહ્યું છે કે “બ્રહ્મ સત્યમ્ જગત મિથ્યા.” મિથ્યા એટલે રૂપાંતરિત. જગત કેવું છે ? રૂપાંતરિત-જુદા જુદા સ્વરૂપવાળું. એમાં બદલીઓ થયા કરે, એમાં પરિવર્તન આવ્યા કરે એવું જગત. મિથ્યા એટલે ‘નથી’ એમ નહીં, પરંતુ એનું જે સ્વરૂપ હાલમાં જોઈએ છીએ એ કાયમ ન રહે. કોઈપણ પદાર્થ તૂટી જાય એટલે બીજું સ્વરૂપ થાય, એ બળી જાય એટલે ત્રીજું સ્વરૂપ થાય, એ પૃથ્વીમાં ભળી જાય એટલે ચોથું સ્વરૂપ થાય.

“આપણું આ માનવ-મંદિર, જેમાં આ ચેતન પરમાત્મા બિરાજેલા છે એવું અમૂલ્ય મોઘું મંદિર, એનું પણ એક સ્વરૂપ નથી રહેવાનું. ક્યારેક બચપાણ, ક્યારેક જુવાની અને ક્યારેક બુઢાપો તથા ત્યાર બાદ મૃત્યુ; પછી ભસ્મ અને પછી કંઈ ને કંઈ થશે. દૂધ જેમ દહીં, છાશ, માખણ, ઘી - એમ જુદા જુદા સ્વરૂપે બદલાતું રહે છે. નથી બદલાતું કોણ ? બ્રહ્મ. એટલે જ ‘બ્રહ્મ સત્યમ્’ - બ્રહ્મ એક જ સત્ય. અને સત્ય એટલે સતત એક સ્વરૂપમાં રહેવાવાળું, અને મિથ્યા એટલે જેનાં સ્વરૂપો બદલાયા કરે, બદલાતાં રહે. અસ્તુ.

“તો, જેમનું ભાવપ્રધાન ઘઈને સ્વાગત કર્યું તે સર્વવ્યાપક પરમાત્મા; અને તે સર્વવ્યાપક પરમાત્માનું મુખ અગ્નિ. અગ્નિ પણ સર્વવ્યાપક છે. અગ્નિ કઈ જગ્યાએ નથી ? આ લાકડાં પડ્યાં છે. અત્યારે એમાં કંઈ દેખાતું નથી પરંતુ એને અતિશય ઘર્ષણમાં લાવીએ અથવા દીવાસળી મૂકીએ તો અગ્નિ પ્રગટે છે. એ અગ્નિ લાકડામાં પણ હોતો અને દીવાસળીમાં પણ હોતો. પરંતુ જ્યાં સુધી એનું ઘર્ષણ નહોતું થયું ત્યાં સુધી એ વ્યક્ત નહોતો, પ્રગટેલો નહોતો; એટલે કે ઈન્દ્રિયગોચર નહોતો. સ્થૂળ ઈન્દ્રિય આપણી આંખ એનો અનુભવ નહોતી કરી શકતી. પરંતુ આંખ અગ્નિનો અનુભવ નહોતી કરી શકતી એટલે અગ્નિ નહોતો એમ નહીં. એમ અગ્નિ બધી જ જગ્યાએ છે પણ ઈન્દ્રિયગોચર નથી. જ્યાં ઘર્ષણ થાય છે ત્યાં એ ઈન્દ્રિયગોચર થાય છે. આપણે અનુભવ કરી શકીએ તે રીતે પ્રગટે છે.

“તો એમ, અગ્નિ સર્વવ્યાપક છે. ભગવાન પણ સર્વવ્યાપક અને અગ્નિ પણ સર્વવ્યાપક. આ રીતે અગ્નિને ભગવાનનું મુખ કહ્યું. આપણે બાવન પ્રકારની ઔષધિઓ અને શુદ્ધ ધીની આહુતિ આપીશું તો એ આહુતિ અગ્નિમાં પડી

નાશ પામશે ? ના. આપણી દષ્ટિએ એ નાશ પામી ગઈ, પરંતુ એ નાશ નથી પામી પણ એનું સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ થયું. તેની સાબિતીરૂપે એક દષ્ટાંત સમજીએ. આપણા રસોડામાં સૂકા મરચાનો એક ટુકડો પડ્યો છે. અત્યારે એ આપણને સહેજ પણ તકલીફ નથી આપતો. પરંતુ એ જ ટુકડાને આપણે અગ્નિમાં નાખીએ તો થોડી ક્ષણોમાં જ આપણા ઘરમાં સો છીંકાછીંક કરવા લાગે છે અને ઘણા સમય સુધી આપણે મરચાની તીવ્ર વાસનો અનુભવ કરીએ છીએ. એ જ પ્રમાણે આહુતિરૂપે હોમાયેલ દ્રવ્યો અગ્નિમાં પડી સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ સ્વરૂપ ધારણ કરશે. જેમ પદાર્થ વધુ સૂક્ષ્મ તેમ તે વધુ પ્રસરે. ભૌતિક વિજ્ઞાનનો પણ નિયમ છે કે પદાર્થ ઘન સ્વરૂપમાંથી વાયુ સ્વરૂપમાં ફેરવાય ત્યારે તેના આણુઓ ખૂબ દૂર સુધી પ્રસરે છે અને એ રીતે તે પદાર્થ વધુ પ્રસરે છે. તો, અગ્નિમાં હોમાયેલ દ્રવ્યો સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ બની વાયુરૂપ ધારણ કરી ગંધ સ્વરૂપે આપણા નાકમાં જવાનાં. ત્યારે આપણે શ્વાસ લઈએ ત્યારે સૂક્ષ્મ રૂપ પામી ઘણે દૂર સુધી પ્રસરેલી આ ઔષધિઓ આપણા નાક દ્વારા ફેફસાંમાં જવાની. હવન દરમ્યાન આપણે સો લયબદ્ધ રીતે વાચિક મંત્રોચ્ચાર કરતા હોઈશું. એ વખતે આપણા મુખ દ્વારા આપણા શરીરમાંથી દૂષિત થયેલો જેરી વાયુ બહાર નીકળતો હશે, તે અગ્નિનો સ્પર્શ પામીને નાશ થઈ જશે. એક મંત્ર પૂરો થશે એ વખતે આપણે શ્વાસ લેવો પડશે; દીર્ઘ શ્વાસ લેવો પડશે. ઝડપથી શ્વાસ લેવો પડશે. શ્વાસ લઈશું તે વખતે વાતાવરણમાં સૂક્ષ્મ સ્વરૂપે ફેલાયેલ ઉત્તમ પ્રકારની ઔષધિઓ અને ઉત્તમ પ્રકારનું ધી આપણા શ્વાસમાં થઈ નાકમાં જશે; નાકમાંથી ફેફસાંમાં અને ફેફસાંમાંથી પ્રાણમાં. આ રહસ્યચુકત વાત છે.

“પૂર્વકાળમાં તો કેવી સ્થિતિ હતી આ ઔષધ-વિજ્ઞાનની ? ઔષધિ મુખ દ્વારા પેટમાં આપવામાં આવતી. કોઈપણ દર્દ માટે ઔષધિને મુખ દ્વારા અપાતી. મુખ દ્વારા પેટમાં પહોંચેલી ઔષધિનું જ્વરાગ્નિ દ્વારા પાચન થાય. ત્યાર બાદ એ લોહીમાં ભળે. ત્યાંથી ફરતી ફરતી એ પ્રાણમાં જાય અને પ્રાણમાં જાય ત્યાર પછી શરીરમાં એની અસર શરૂ થાય. આટલી પ્રક્રિયા પછી એ ઔષધિદર્દ પર અસર કરતી. અનુભવી જનોએ ઔષધિની ઝડપી અસર થાય એ માટે શોધખોળ શરૂ કરી. તેમણે વિચાર્યું કે ઔષધિ પેટમાં જાય, પેટમાંથી ડુધિરમાં

જ્ય અને ડુધિરમાંથી પ્રાણમાં જાય. પણ જો પ્રાણમાં સીધીસીધી પહોંચાડી શકાય તો દર્દને જલદી મટાડી શકાય. શોધ કરતાં કરતાં ઓપધિને સીધી સીધી ડુધિરમાં પહોંચાડવાની રીત તેમણે શોધી કાઢી. આ રીતે ઈન્જેક્શનની શોધ થઈ. ઈન્જેક્શનની શોધ થતાં, તેના દ્વારા ઓપધિને સીધીસીધી જ લોહીમાં પહોંચાડવામાં આવે છે. પછી તે ડુધિરમાંથી પોતાની મેળે પ્રાણમાં પહોંચે છે. હવે કઈ શોધ બાકી રહી છે ? ઓપધિને સીધી પ્રાણમાં પહોંચાડવાની શોધ તો બાકી નથી રહી, પરંતુ એનો વ્યાવહારિક અમલ બાકી રહ્યો છે.

“જે ઓપધિને આપણે અગ્નિમાં આલુતિરૂપે સમર્પણ કરીએ છીએ એનું ગંધરૂપે સૂક્ષ્મ સ્વરૂપ ધ્યું, ગેંધ નાક દ્વારા સીધી પ્રાણમાં.

જે ઓપધિને મુખમાંથી પેટમાં
જે ઓપધિને પેટમાંથી ડુધિરમાં
જે ઓપધિને સીધીસીધી ડુધિરમાં -
ઈન્જેક્શન દ્વારા

જે ઓપધિને હવન દ્વારા સીધીસીધી પ્રાણમાં પહોંચાડી શકાય. અને પ્રાણમાં સીધી પહોંચાડાય તો તરત દર્દ ઉપર અસર કરી શકાય. આ હવનનું વિજ્ઞાન છે. ઘાગું ઘાગું લાંબું વિજ્ઞાન છે.

“આપણે અહીં આવ્યા, અહીં હાજર રહ્યા, અહીં બેઠા છીએ; પણ સૌની સાથે મંત્ર ન બોલીએ તો કેટલું ફળ મળે ? ઉપરોક્ત જે વાતો કરી એ બધી પ્રક્રિયા અહીં હવન દરમ્યાન થશે. હવે જો આપણે મંત્ર બોલીએ જ નહીં અને મુંગા જ બેસી રહીએ તો હવનમાં હાજર રહીને પણ પૂરેપૂરું ફળ મળે નહીં. ધોડું ફળ, અહીં હાજર રહ્યા છીએ અને અહીંના આસપાસના વાતાવરણમાં હવન-દ્રવ્યો સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ થઈને ફરી રહ્યાં છે તેથી જલ્દર મળે. પરંતુ આપણે તો પૂરેપૂરું ફળ પ્રાપ્ત કરવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. મંત્ર બોલીએ, મંત્ર એક જ શ્વાસે બોલતા હોઈએ ત્યારે ઉચ્ચવાસ દ્વારા શરીરનો ઝેરી વાયુ બહાર નીકળે, મંત્ર પૂરો થાય અને શ્વાસ લઈએ ત્યારે દિવ્ય ઓપધિના સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ પરમાણુઓ ગેંધ સ્વરૂપે આપણા શ્વાસમાં જાય, ત્યાંથી સીધા જ પ્રાણમાં પહોંચે. હવનમાં હાજર રહી લયબદ્ધ મંત્રોચ્ચાર કરીએ તો ઉપરની બધી ક્રિયાઓ થાય અને આપણે હવનનો પૂરેપૂરો લાભ લઈ શકીએ. વળી આપ

ધ્યાનમગ્ન થઈને લયબદ્ધ મંત્રોચ્ચાર કરતા હશે ત્યારે તમારી અજ્ઞાતામાં જ ભક્તિકા પ્રાણાયામ અને ઉડ્યાન ગેંધ પણ થતો હશે. યોગશાસ્ત્ર પ્રમાણે આપણા શરીરમાં બોતિર કરોડ સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ નાડીઓ છે. આ તમામ નાડીઓનો મળ પ્રાણાયામ દ્વારા નાશ પામે છે અને નાડીઓ શુદ્ધ-પરિશુદ્ધ થાય છે. આ હવનની મૌલિક ગોઠવાણી એવી રીતે કરવામાં આવી છે કે જ્યેષ્ઠી તેમાં પૂરેપૂરા સક્રિય રહેનારને અનેક પ્રકારે લાભ મળે. આટલી વાત આપ સૌને એટલા માટે કરી કે જ્યેષ્ઠી આપ સૌ પ્રમાણિકપણે ગાયત્રી-માટુતિ યજ્ઞનો લાભ લેવાનો પ્રયત્ન કરો. અસ્તુ.

“આલુતિની શરૂઆત કરીએ એટલે સૌએ ગાયત્રી-મંત્ર પ્રથમ બોલવાનો છે. ગાયત્રી-મંત્ર આ પ્રમાણે છે -

ૐ ભૂર્ભુવઃ સ્વઃ ૐ ત્વસવિતુરવરેણ્યં
ભર્ગો દેવસ્ય ધીમહિ ધીયો યોનઃ પ્રચોદયાત ૐ

ગાયત્રી-મંત્રનો ભાવાર્થ છે - “હે સર્વવ્યાપક પરમાત્મા ! અમે તમારું ધ્યાન ધરીએ છીએ, તમે અમારી બુદ્ધિને પ્રેરો, તમે અમારી બુદ્ધિમાં વસો.” જ્યેષ્ઠી જે કંઈકાર્યો અમે કરીએ તે તમારાથી જ પ્રેરિત હોય. કેમકે અમે જે જે કાર્યો કરીશું તે વખતે તમે અમારી બુદ્ધિમાં વસેલા હશો. અને તેથી એ ખરેખર અમારી બુદ્ધિથી થયેલ કાર્ય નહીં હોય પરંતુ તમારાથી પ્રેરિત થયેલી અમારી બુદ્ધિ દ્વારા થયેલાં હશે. તેથી એ કાર્ય દ્વારા અમારું કલ્યાણ થશે. અસ્તુ.

“ગાયત્રી-મંત્ર વિષે અનેક જિજ્ઞાસુઓને અનેક પ્રશ્નો રહેલા છે. અમારા એક પરિચિત અમને પૂછતા હતા કે ‘બાપજી! અમારે એક મુશ્કેલી છે. ગાયત્રી-મંત્રનો જાપ તો હું નિયમિત કરું છું પરંતુ હું ખૂબ પ્રવૃત્તિમાં રહેતો હોવાથી દિવસ દરમ્યાન સમય મળતો નથી એટલે રાત્રે ગાયત્રી-મંત્રનો જાપ કરું છું. તો ઘરમાં અમારે વિવાદ થઈ જાય છે. ઘરનાં કહે છે કે, તમે બધું ખોટું કરો છો, કાંઈ ફળશે નહીં. અને મારા મનમાં પણ એમ થયા કરે છે કે આ સવિતાનારાયણની ઉપાસના, સૂર્યનારાયણ અસ્ત થઈ ગયા હોય અને પછી કરીએ એ ટીક નહીં. તો મારે શું કરવું?’ અમે તેમના પ્રશ્નનો જવાબ આપીને તેમના મનનું સમાધાન આ રીતે કરેલું કે -

“આપ ગમે ત્યારે ગાયત્રી-મંત્ર કરી શકો છો. કારણકે તમારી ઉપાસના સૂર્યનારાયણની છે ને ? પણ કયા

સૂર્યનારાયણની? ગાયત્રી-મંત્રમાં જે સવિતાનારાયણ - તત્ સવિતુર્વરેણ્યમ્ - "તેના તેજનું અમે વરાણ કરીએ છીએ, તેના ભર્ગનું અમે વરાણ કરીએ છીએ, ધ્યાન ધરીએ છીએ. તે અમારી બુદ્ધિને પ્રેરે, તે અમારી બુદ્ધિમાં વસે." તો એ સવિતાનારાયણ, એ આ આકાશમાં દેખાતા સૂર્યનારાયણ નહીં. અને જે એ જ સૂર્યનારાયણને સવિતાનારાયણ સમજે તો તેની પણ ખરેખર તો અસ્ત થતો જ નથી. એ તો ફક્ત આપણને દેખાતા બંધ થાય છે, હાજર તો હોય જ છે. પરંતુ એને આપણી રૂઢ ભાષામાં અસ્ત સમજી લઈએ તો અસ્ત સમજે. પણ ગાયત્રી-મંત્રમાં જે સવિતાનારાયણની વાત છે તે કયા સવિતાનારાયણ ? બૂઃ, બુવઃ અને સ્વઃ એ ત્રણે લોકના જે સ્વામી છે અને સૂર્યનારાયણનો પણ જે ઉદય અને અસ્ત કરે છે તે મુખ્ય-સત્તાની વાત છે, જેનું મુખ્ય નામ 'ઓમ્' છે. આમ, સૂર્યને, ચંદ્રને, તમામ જગતને જે નિયમમાં રાખે છે; જે સર્વવ્યાપક, જે પરમ ચૈતન્ય સત્તા છે એ સવિતાનારાયણની વાત ગાયત્રી-મંત્રમાં કરેલી છે. જે સૂર્યનો ઉદય-અસ્ત થતો હોય એની ઉપાસના આપણે નથી કરતા. આપણે પોતે તો ઉદય-અસ્તવાળા છીએ જ. તો આપણે ઉપાસના કોની કરીએ, કોની કરવી જોઈએ ? જે સદા સર્વદા આખંડ, અનસ્ત હોય એની ઉપાસના આપણે કરવી જોઈએ. તો, ગાયત્રી-મંત્રમાં જે સવિતાનારાયણની ઉપાસનાની વાત છે તે એ સવિતાનારાયણની છે કે સૂર્યનારાયણનો પણ ઉદય-અસ્ત જેના નિયમમાં છે, જેના કાબૂમાં છે. એ પરમ સત્તાનો અસ્ત કદી નથી થતો, એ સતત ઉદય પામેલા જ રહે છે.

"અમારો ઉપરોક્ત જવાબ સાંભળી પેલા ભાઈની શંકાનું સમાધાન થયું. બીજા નિજ્ઞાસુઓને, સાધકોને પણ ઘણા પ્રશ્નો ઉપસ્થિત થાય છે. કોઈ કહેશે - અમારે ગાયત્રી અનુષ્ઠાન ચાલુ છે અને અમુક અમુક પરિસ્થિતિ ઊભી થઈ છે, તો ગાયત્રી અનુષ્ઠાન ચાલુ રખાય ? અમારે ગાયત્રી-મંત્રના જાપ કરવાના છે પણ અમારી અપવિત્ર અવસ્થા છે તો જાપ કરાય ? એમ અનેક પ્રશ્નો પૂછવામાં આવે છે ત્યારે અમે એક જ જવાબ આપીએ છીએ કે ગાયત્રી-મંત્ર તો અગ્નિ જેવો છે. એ સામાન્ય મંત્ર નથી, અતિ પ્રજ્વલિત મંત્ર છે. એ બધાને સ્વાહા કરી દે એવો છે. ગાયત્રી-મંત્ર બધાને પવિત્ર કરી નાખે છે, એટલે કે પોતાનું સ્વરૂપ આપી દે છે. જેમ અગ્નિ, ભગવાનનું મુખ છે.

એ બધું જ સ્વાહા કરી જાય છે. તે અપવિત્ર કે પવિત્ર કંઈ જ જોતો નથી. અગ્નિમાં તમે ધી હોમો તો ધીને પોતાનું સ્વરૂપ આપી દે, એમાં તમે લાકડું નાખો તો લાકડાને પોતામય બનાવી દે, એમાં અમૃત નાખો તો અમૃતને અને ઝેર નાખો તો ઝેરને પણ તે પોતાનું સ્વરૂપ આપી દે. અગ્નિમાં તમે વિષ્ટા નાખો તો એ અગ્નિને કાંઈ ન કરી શકે. અગ્નિ વિષ્ટામય ન બની જાય પણ વિષ્ટા અગ્નિમય બની જાય. ઊંચામાં ઊંચું અને નીચામાં નીચું, જેને આપણે પવિત્ર કહીએ છીએ તે પવિત્રને અને અપવિત્ર કહીએ છીએ તે અપવિત્રને અગ્નિમાં નાખો તો તમામને અગ્નિ પોતાનું સ્વરૂપ આપી દે છે. એમ, ગાયત્રી-મંત્ર અગ્નિ જેવો છે. એમાં પવિત્રતા-અપવિત્રતાનો વિચાર કરીને એને મુલતવી ન રાખો. કોઈપણ સંજોગોમાં એનો જાપ કરો. તે પવિત્રને અતિ પવિત્ર બનાવી દે છે અને અપવિત્રને પવિત્ર બનાવી દે છે. ગાયત્રી-મંત્રને કાંઈ થતું નથી. તમારા અપવિત્રપણાથી એ અપવિત્ર નહીં બની જાય, તમને પવિત્ર બનાવી નાખશે.

"ગાયત્રી-મંત્ર બુદ્ધિની શુદ્ધિનો મંત્ર છે. એનાથી બુદ્ધિ શુદ્ધ થાય. બુદ્ધિની અતિ વૃદ્ધિ થઈ જાય તો આપણું પતન થઈ જાય. બુદ્ધિની અતિ વૃદ્ધિ કામની નહીં. એ માફકસર જોઈએ. પણ બુદ્ધિની શુદ્ધિ ખૂબ કામની છે. બુદ્ધિની શુદ્ધિનો વારસો સંતાનોને આપવાનો છે. જે એ વારસો સંતાનોને ન આપ્યો હોય અને કેવળ જ બુદ્ધિની વૃદ્ધિ અથવા તો ભૌતિક સમૃદ્ધિનો જ વારસો આપ્યો હોય તો આપણી હયાતી દરમ્યાન જ કે આપણી હયાતી ન હોય ત્યારે એ વારસાને વેડફી નાખે, નષ્ટ કરી નાખે. ખરાબ મિત્રો, ખોટી પસંદગી વગેરે દ્વારા જોતજોતામાં આપણું એકદું કરેલું હોય એનો નાશ કરી નાખે. પરંતુ બાળકોને બુદ્ધિની શુદ્ધિનો વારસો આપ્યો હોય અને બીજું કાંઈ જ ન આપ્યું હોય તો તેઓ બુદ્ધિની શુદ્ધિને કારણે તમામ ભૌતિક પદાર્થોને પ્રાપ્ત કરી શકે. તો, ગાયત્રી-મંત્ર બુદ્ધિની શુદ્ધિનો મંત્ર છે અને તેથી તેને સર્વોપરી મહામંત્ર કહીએ છીએ. એ મંત્રની આગળ 'મહા' શબ્દ લાગ્યો, એ શા માટે ? કારણકે એ સિવાયના કામમંત્રો દ્વારા આપણે ભૌતિક સમૃદ્ધિ, તમામ એશ્વર્યો વગેરે પ્રાપ્ત કરી લઈએ પરંતુ જે બુદ્ધિની શુદ્ધિ પ્રાપ્ત ન કરી હોય તો જોતજોતામાં તમામ ભૌતિક સમૃદ્ધિ ચાલી જાય. આપણી પાસે કાંઈ જ ન હોય પણ આપણે

જે બુદ્ધિની શુદ્ધિ પ્રાપ્ત કરી લીધી હોય તો તેના દ્વારા આપણે બધું જ મેળવી શકીએ. ગાયત્રી-મંત્રને મહામંત્ર કહેવા પાછળનો આશય આ છે.

“આપણે સૌએ મહાભારતના યુદ્ધપ્રસંગનું એક ચિત્ર જોયું છે. એમાં ગાયત્રી-મંત્રની જ વાત તાત્ત્વિકરીતે રજૂ કરેલી છે. રથની અંદર અર્જુન બેઠા છે. રથને ઘોડાઓ જોડેલા છે, સારથિ તરીકે ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ ઘોડાઓની લગામ હાથમાં ધરતે બેઠા છે. અઠાર દિવસ ચાલેલા કુરુક્ષેત્રના એ મહાભીષાગ્ર યુદ્ધમાં પાણ અર્જુન પોતાના રથમાં નિરાંતે બેઠેલા છે. કેમ ? લગામો ભગવાનના હાથમાં સોંપી દીધી છે તેથી. “તત્ સવિતુરવરેણ્યં ભર્ગો દેવસ્ય ધીમહિ ધીયોયોનઃ પ્રચોદયાત્.” અમારી બુદ્ધિમાં તમે વસ્યા. અમે અમારી બુદ્ધિથી જે કાંઈ કરીએ તે વખતે તમે અમારી બુદ્ધિમાં વસેલા જ હો, જ્યાં તમારાથી પ્રેરિત થયેલી બુદ્ધિથી જ અમે અમારાં કાર્યો કરીએ. લગામ તમારા હાથમાં જ રહે. તો, મહાભારતનું એ ચિત્ર ગાયત્રીમંત્રનો જ ઉપદેશ આપી રહ્યું છે. અર્જુને પોતાના રથના ઘોડાઓની લગામ ભગવાનના હાથમાં આપી દીધી છે. ઈન્દ્રિયોરૂપી ઘોડાઓની લગામ, શરીરરૂપી રથને ચલાવનાર ભગવાનને સોંપી દીધી પછી ગમે તેવી પરિસ્થિતિમાં અર્જુનરૂપી જીવને નિરાંત જ હોય ને, શાંતિ જ હોય ને!!

“તો, આ રીતે આપણે ગાયત્રી-મંત્રની થોડી સમજણ પ્રાપ્ત કરી. હવે આપણે ગાયત્રી-મંત્રના વાચિક મંત્રોચ્ચાર સાથે યજ્ઞમાં આહુતિ આપવાનું શરૂ કરીશું. સંગીતના તાલ સાથે આપ સૌ ગાયત્રી-મંત્ર બોલજો. જે ભાઈ-બહેનોને સંગીતમય મંત્રનો લય ન આવડે તે ઘોડા મંત્રો બોલાવ ત્યાં સુધી બરાબર સાંભળે અને ત્યારબાદ મંત્રોચ્ચારમાં જોડાઈ જાય. થોડા સમય પહેલાં જ અમે હવનવિજ્ઞાનની સમજ આપી ત્યારે કહ્યું હતું કે અહીં ઉપસ્થિત રહીને જોઓને પૂરેપૂરું ફળ પ્રાપ્ત કરવું છે તે સૌ પૂર્ણ નિષ્ઠાથી મંત્રો બોલે. વર્ણી મંત્ર પૂરો બોલાઈ રહે ત્યારે વેગપૂર્વક ‘સ્વાહા’નો ઉચ્ચાર કરે. આમ કરવાથી મંત્રોચ્ચાર દરમિયાન નીકળેલા પ્રશ્વાસ ઉપરાંત ફેફસાંમાં દૂરબાકી રહેલો દૂષિત વાયુ પાણ વેગથી બહાર ફેંકાશે અને ફેફસાં પૂરેપૂરાં ખાલી થઈ જશે. જે મંત્રોની વચ્ચે શ્વાસ લેવાથી બાવન ઔષધિઓના સૂક્ષ્માતિસૂક્ષ્મ પરમાણુઓ નાક દ્વારા સીધેસીધા પ્રાણમાં જશે. વર્ણી સૌ એકીસાથે લયબદ્ધ મંત્રોચ્ચાર કરીશું

તેથી તે ધ્વનિનાં દિવ્ય મોજાંઓ આ સમગ્ર વાતાવરણને અલોકિકતા બક્ષશે. આપણી સાથે આ નવદંપતી ચિ. પરશભાઈ અને ચિ. જિગીષાબેન પાણ મંત્રોચ્ચાર કરશે અને આપણે સૌ ‘સ્વાહા’ બોલીએ ત્યારે તેઓ ઔષધિ અને ધીને યજ્ઞમાં હોમશે. આ રીતે તેઓ પરમાત્માને જમાડશે.

“આપણાં શાસ્ત્રોમાં કહ્યું છે કે સદ્ગુરુને, સાચા સંતોને, પવિત્ર બ્રાહ્મણને કે અગ્નિદેવને વિધિપૂર્વક જે કાંઈ પાણ અર્પણ કરીએ તે પરમ ચૈતન્ય, સર્વજ્ઞ, સર્વવ્યાપક એવા પરમાત્માને પહોંચે છે. તો, નવદંપતી ત્યારે આહુતિ આપશે ત્યારે એવો ભાવ રાખશે કે જાણે તેઓ પરમાત્માને જમાડી રહ્યા છે. આ આખી વિધિ ભાવપ્રધાન ધર્મને કરવાની છે. ભાવના ખૂબ અગત્યની છે. આપણી પાસે તમામ ભૌતિક સુખસગવડ હોય પરંતુ ભાવનાનો અભાવ હોય, પ્રેમનો અભાવ હોય તો બધું હોવા છતાં આપણું જીવન નીરસ ઘઈ જવાનું, યંત્રવત્ બની જવાનું, જીવનમાંથી રસ ઊડી જવાનો. રાત વ્યતીત થશે તો દિવસ ખૂટશે નહીં, દિવસ ખૂટશે તો રાત વ્યતીત નહીં થાય; એવું (ડિપ્રેશનવાળું) જીવન ઘઈ જશે. તેથી ભાવની પ્રધાનતા છે. અસ્તુ.”

પૂજ્યશ્રીના વક્તવ્ય બાદ ઉપસ્થિત સૌ ગુરુભાઈબહેનોએ ‘સત્ય-ધર્મગુરુદેવની જય’ બોલાવી ગાયત્રી-મંત્રના મંત્રોચ્ચાર શરૂ કર્યા. સંગીતની સાથે ગાયત્રી-મંત્રનો વાચિક જપ ચાલુ હતો. સૌ ખૂબ પ્રેમથી અને ભક્તિભાવપૂર્વક મંત્રોચ્ચાર કરી રહ્યા હતા. નવદંપતી ‘સ્વાહા’ના ઉચ્ચાર સાથે યજ્ઞમાં આહુતિ આપી રહ્યાં હતાં. આમ, વાતાવરણ ખૂબ દિવ્ય બની ગયું હતું. લગભગ પિસ્તાલીસ મિનિટ સુધી ગાયત્રી-મંત્રનો જપ ચાલ્યો. ત્યારબાદ પૂજ્યશ્રીએ ઈશારાથી સૌને ધોભવાનું કહ્યું. પૂજ્યશ્રીને ઈશારે સૌએ મંત્રોચ્ચાર બંધ કર્યો. પૂજ્યશ્રીએ ગાયત્રી-માહુતિ યજ્ઞની વિધિ આગળ ધપાવતાં સૌને જાણાવ્યું કે -

“આપણે ગાયત્રી-મંત્ર બોલ્યા. ગાયત્રી-મંત્રને માતાજીનો મંત્ર કહે છે. હવે આપણે હનુમાનજીનો મંત્ર બોલીશું. હનુમાનજીનો મંત્ર એટલે પિતાજીનો મંત્ર. આપણે માતા અને પિતા બંનેને તૃપ્ત કરવાં જોઈએ, બંનેને સંતોષ આપવો જોઈએ, બંનેના આશીર્વાદ લેવા જોઈએ. કેમ ? કારણકે આપણું અસ્તિત્વ કોના દ્વારા છે ? માતા-પિતા દ્વારા. માત્ર

આપણું જ અસ્તિત્વ નહીં પરંતુ જગતનાં તમામ અસ્તિત્વો કોના દ્વારા, શાના માધ્યમથી અસ્તિત્વમાં આવ્યાં? માતા અને પિતા દ્વારા. દરેકને માતા-પિતા, ચાહે જીવ-જગત હોય કે ચાહે જડ-જગત. દેશભેદ, કાળભેદ અને ભાષાભેદ પ્રમાણે જેતાં એનાં નામો અનંત છે. જેમકે - માતા અને પિતા, સ્ત્રી અને પુરુષ, પ્રકૃતિ અને પુરુષ, પ્રાણ અને રઈ, શિવ અને શક્તિ, રજ અને વીર્ય, નેગેટિવ અને પોઝિટિવ, ડાણું અને જમાણું, પ્રાણ અને અપાન, સૂર્ય અને ચંદ્ર, ઈડા અને પિંગલા વગેરે. કહેવાનો મતલબ એટલો કે બે તત્ત્વો બધે જ છે. જે સર્વાંગિ યુંદર રહેવું હશે તો, જે સ્વસ્થ રહેવું હશે તો બંને અંગની તૃપ્તિ, બંને અંગનું પોષણ કરવું પડશે. એટલે જ્યારે પણ ઓમપરિવારમાં હવન થાય છે ત્યારે ગાયત્રી અને માહુતિ, આ બંને મંત્રથી જ થાય છે. કેમ? કેમકે બંનેથી જ પૂર્ણતા છે, નહીં તો અપૂરાપણું છે. હનુમાનજીનો મંત્ર આ પ્રમાણે છે - કૌનસો સંકટ મોર ગરીબકો, જે તુમસો નહીં જાત હે ટારો; વેગી હરો હનુમાન મહાપ્રભુ, જે કષ્ટ સંકટ હોય હમારો.

“હનુમાનજીનો મંત્ર સંકટ-નિવારણ મંત્ર છે. મનમાં આપણે સંકલ્પ કરીએ તો આપણા સંકટને ટાળી દે છે. આ મંત્ર સાવ સહેલો છે. એનો અર્થ પણ સહેલાઈથી સમજી શકાય એવો છે. તેનો અર્થ છે - હે હનુમાનદાદા! ‘કૌનસો સંકટ મોર ગરીબકો’ મારા ગરીબનું એવું કયું સંકટ છે? ‘જે તુમસો નહીં જાત હે ટારો; વેગી હરો હનુમાન મહાપ્રભુ, જે કષ્ટ સંકટ હોય હમારો.’ હે હનુમાન મહાપ્રભુ, જે કંઈ અમારું સંકટ હોય એને તમે વેગથી આવો અને વેગથી ટાળી દો. કારણકે તમે પવનના પુત્ર છો. તેથી તમારો વેગ પવનથી પણ વધુ છે. તેથી તમારું સ્મરણ કરીએ એની સાથે, વેગથી પવનની જેમ આવો અને અમારાં સંકટોને - જેમ એક ડૂના પૂમડાને પવન ઉડાડી દે તેમ તમે ઉડાડી દો. તમે વીજળીવેગે, વંટોળની જેમ, તોફાન થઈને આવો અને જેમ એક પૂમડાને તોફાન ઉડાડી દે તેમ અમારાં તમામ સંકટોને તમે ઉડાડી દો, ફેંકી દો, નાશ કરી દો. કારણકે તમે પવનના પુત્ર છો. પવનના પુત્ર કોણ હોઈ શકે? જ્યેષ્ઠ પવનને વશ કર્યો હોય. પવન કહેતાં પ્રાણ. જ્યેષ્ઠ પ્રાણને વશ કર્યો હોય એને પવનપુત્ર કહેવાય. પ્રાણને વશ કોણ કરી શકે? પ્રાણ વશ શાનાથી થાય? પ્રાણાયામથી પ્રાણ ઉપર કાબૂ થાય, પ્રાણ વશમાં થાય. અને પ્રાણાયામનો અભ્યાસ કોણ કરે?

યોગીજનો. તો આ રીતે, હનુમાનજી એક મહાન યોગી હતા કે જેમણે પ્રાણાયામનો અભ્યાસ કરીને પ્રાણને પોતાના કાબૂમાં કરી લીધો હતો. તેઓએ પોતાનું જીવન પૂર્ણ સંયમથી વ્યતીત કર્યું હતું. ‘વેગી હરો હનુમાન મહાપ્રભુ’ - તેમને અહીં ‘મહાપ્રભુ’ કીધા છે જે સાર્થક છે. મહાપ્રભુ એટલા માટે કહ્યા, કેમકે તેમણે પ્રભુનાં કાર્યો કર્યાં, શ્રીરામનાં કાર્યો કર્યાં. હનુમાનજી! તમે હતા તો રામ ધાગ્યાં બધાં કાર્યો કરી શક્યા. રાજ રામ તો ‘પ્રભુ’ છે પણ તમે તો પ્રભુના પણ સહાયક, એટલે ‘મહાપ્રભુ’ છો.

“તો, માહુતિ-મંત્ર બોલીએ, હનુમાનજીનો મંત્ર બોલીએ ત્યારે ઉપરોક્ત ભાવાર્થ ધ્યાનમાં રાખવાનો છે. આપણું મુખ હનુમાનજીના મંત્રનો મંત્રોચ્ચાર કરતું હોય, મન ઉપરોક્ત ભાવાર્થને વાગોળતું હોય અને ચક્ષુ સમક્ષ હનુમાનજીની વિરાટ-વિશાળ મૂર્તિ દરશમાન થાય - હનુમાનજીનું મસ્તક સ્વર્ગલોકને અડતું હોય, તેમનાં ચરાણો પાતાળલોક સુધી પહોંચેલા હોય, તેમનો એક હાથ જમાણી કિતિજને અને બીજો હાથ ડાબી કિતિજને આંબી જતો હોય - એવા વિરાટ-વિશાળ મહાપ્રભુના ચરાણો પાસેં સાવ વામન જેવા આપણે ઊભા હોઈએ અને તેમને પ્રાર્થના કરતા હોઈએ કે ‘હે હનુમાનદાદા! મારા ગરીબનું એવું કયું સંકટ છે જે આપ મહાપ્રભુ ટાળી ન શકો? આપ પવનવેગે આવીને મારાં તમામ સંકટોનું નિવારણ કરો.’

“આ પ્રમાણેની ભાવના સાથે, જેમ ગાયત્રી-મંત્રનો મંત્રોચ્ચાર કર્યો - માતાજીના મંત્રનો મંત્રોચ્ચાર કર્યો તેમ હનુમાનજીના મંત્રનો - પિતાજીના મંત્રનો મંત્રોચ્ચાર કરીશું. દરેક મંત્ર પૂરો થયે આહુતિ અપાતી જશે. આપ સૌ જોઈશો પ્રેમ અને ભાવ સાથે ગાયત્રી-મંત્ર બોલ્યા તેટલા જ પ્રેમ અને ભાવથી હનુમાનજીનો મંત્ર બોલજો. અસ્તુ.”

બધાં ગુરુભાઈજહેનોએ એકી સાથે ‘સન્ય-ધર્મગુરુદેવની જય’ બોલાવી અને માહુતિ-મંત્રનો મંત્રોચ્ચાર શરૂ કર્યો. લગભગ અડધો કલાક સુધી હનુમાનજીના મંત્ર સાથે આહુતિ અર્પાઈ. ત્યારબાદ ‘‘ઓમ ગુરુઓમ’’ મંત્ર સાથે પણ પાંચેક મિનિટ આહુતિ અર્પાઈ. બધા મંત્રો સાથેની આહુતિ પૂરી થઈ એટલે પૂર્ણાહુતિની વિધિની શરૂઆત થઈ. પૂર્ણાહુતિમાં ગાયત્રીના ચાર મંત્રો સ્વાહા સિવાય અને પાંચમો

મંત્ર સ્વાહા સાથે બોલવામાં આવ્યો. પાંચમા મંત્ર વખતે યજુકુંડમાં પ્રસાદ હોમવામાં આવ્યો. ત્યારબાદ આરતીની શરૂઆત થઈ. પ્રણવવંદના ગાતાં ગાતાં ઓમ્ પરમાત્મા, ગાયત્રીમાતા અને હનુમાનદાદાની આરતી ઉતારી. ત્યારબાદ સૌએ ભરમની પ્રસાદી કપાળમાં આજ્ઞાયક ઉપર લગાડી.

હવનનો કાર્યક્રમ પૂર્ણ થયો એટલે ડોક્ટરભિશુજી તેમના પરિવાર સાથે સન્કાર-સમારંભની તૈયારીમાં લાગી ગયા. ઓમ્પરિવારના સ્વયંસેવકોએ પાર્ટી-પ્લોટમાંથી વધારાની વસ્તુ સંકેલી લઈને પ્લોટને સન્કાર-સમારંભ માટે તૈયાર કરી દીધો. લગભગ સાત વાગ્યે સન્કાર-સમારંભનો પ્રારંભ થયો. પ્રારંભમાં જ ઓમ્પરિવારના ગુરુભાઈબહેનોએ નવદંપતીને આશીર્વાદ આપ્યા.

સન્કાર-સમારંભની સાથે સાથે જ ભોજન-પ્રસાદનો

કાર્યક્રમ શરૂ થયો. ડોક્ટરભિશુજીએ ભોજન-પ્રસાદમાં સહેજ પાણ કચાશ રાખી નહોતી. આબાલવૃદ્ધ સૌને જ પંસદ પડે તેવી અનેક વાનગીઓના જુદાં જુદાં કાઉન્ટર રાખેલાં. હવન દરમ્યાન સૌએ ખૂબ લાંબા સમય સુધી મંત્રોચ્ચાર કરેલો. તેથી સતત પ્રાણાયામ થવાને કારણે સૌનો જઠરાગ્નિ બરાબર પ્રદિપ્ત થયેલો. સૌએ ભોજન-પ્રસાદ પાગ પ્રેમપૂર્વક આરોગ્યો અને જઠરાગ્નિને ઠાર્યો. મને રસોડાનો કાર્યભાર સોંપાયેલો. તેથી હું દરેક કાઉન્ટર ઉપર ફરતો હતો. જમતાં જમતાં સૌ મુક્ત મને ભોજનનાં અને બધી વ્યવસ્થાનાં ખૂબ વખાણ કરતાં હતાં. હું મનમાં ને મનમાં ખૂબ આનંદની લાગણી અનુભવતો હતો અને ભોજન-પ્રસાદ લીધા વિના જ પરમ તૃપ્તિ અનુભવતો હતો.

સાથે જ, ડોક્ટરભિશુજી અને તેમના પરિવાર ઉપર જાગે પૂર્ણપાગે ગુરુકૃપાનો વરસાદ વરસ્યો.

ઓ. પ્રે. પ. ટ્રસ્ટને માધ્યમ બનાવી પ્રોજેક્ટ-લાયબ્રેરી અંતર્ગત પુસ્તકાલયોને સ્પોન્સર કરનારાઓની યાદી

ક્રમાંક	નામ	પુસ્તકાલયોની સંખ્યા	(૧૧) એમ. કે. ઓઈલ ટેસ્ટીંગ લેબોરેટરી	૧૦
(૧)	શ્રી સવિતાબેન એન. પટેલ	૫૯	(૧૬) શ્રી સુધીર એસ. મહેતા	૧૦
(૨)	શ્રી ચીમનલાલ વી. શાહ	૪૪	(૧૭) શ્રી જાદવજી એમ શાહ	૧૦
(૩)	લીલાવતીબેન જીર્ણીલાલ શાહ		(૧૮) ઠક્કર પ્રાણજીવન હરગોવિનદાસની કું.	૧૦
	ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ	૩૯	(૧૯) દીપ રોડવેજ પ્રા. લિ.	૧૦
(૪)	શ્રી પી. જી. પટેલ	૨૦	(૨૦) વિપગુ ઓટોમોબાઈલ્સ	૧૦
(૫)	સ્વામીનારાયણ સેલ્સ કોર્પોરેશન	૨૦	(૨૧) શ્રી અંબિકા ફ્લોર મિલ્કીંગ કોર્પોરેશન	૧૦
(૬)	શ્રી રેખાબેન દોશી	૨૦	(૨૨) અવધૂત પેટ્રોલિયમ	૧૦
(૭)	શ્રી જશવંતભાઈ એસ. પટેલ	૨૦	(૨૩) શ્રી મહેન્દ્રભાઈ એચ. પટેલ	૧૦
(૮)	એમ. પટેલ એન્ડ કું.	૨૦	(૨૪) શ્રી મનહરભાઈ પી. રાઠવા	૧૦
(૯)	શ્રી નિર્મલાબેન અગ્રવાલ	૧૨	(૨૫) કિપગુ ટ્રાન્સપોર્ટ	૧૦
(૧૦)	જયલિંદ વેલ્ડીંગ વર્ક્સ	૧૧	(૨૬) શ્રી આર. કે. પટેલ	૧૦
(૧૧)	શાહ કેદારમલ બક્ષીરામ	૧૧	(૨૭) શ્રી અનંતભાઈ રાવલ	૧૦
(૧૨)	ડૉ. સોમાભાઈ એ. પટેલ	૧૦	(૨૮) મે. સુરેશચંદ્ર એન્ડ કું.	૧૦
(૧૩)	શ્રી શેખરભાઈ પટેલ	૧૦	(૨૯) શ્રી ભીખાભાઈ ફૂલચંદ આચાર્ય	૧૦
(૧૪)	શ્રી રત્નનીકાંત જી. શાહ	૧૦	(૩૦) જી. એમ. દેસાઈ એન્ડ કું.	૯

(૩૧) ગુજરાત ઓટો સેન્ટર	૯	(૫૪) ભરત ઓટો સર્વિસ	૪
(૩૨) શ્રી કિર્તીકુમાર કે. પટેલ	૯	(૫૫) શ્રી મહેન્દ્રભાઈ એન. પટેલ	૪
(૩૩) શ્રી ભરતકુમાર હીરાલાલ	૯	(૫૬) શ્રી ભરત ડી. પરીખ	૪
(૩૪) ડૉ. એમ. એસ. અગ્રવાલ	૯	(૫૭) કે. મનોજકુમાર	૪
(૩૫) હરિહર કોમર્શિયલ કોર્પોરેશન	૮	(૫૮) શ્રી હરિલાલ બી. ઠક્કર	૪
(૩૬) શ્રી ચીમનભાઈ એસ. પટેલ	૭	(૫૯) શ્રી ડી. એમ. હિરાની	૪
(૩૭) મેલુલ કોર્પોરેશન	૬	(૬૦) શ્રી શાહ અશોકકુમાર ધનરાજ	૪
(૩૮) એન. એફ. ટ્રેડર્સ	૬	(૬૧) શ્રી શાહ લક્ષ્મીચંદ રતનચંદ	૪
(૩૯) પારસ સર્વિસ સ્ટેશન	૬	(૬૨) શ્રી ઠક્કર પ્રિતમકુમાર સેવકરામ	૪
(૪૦) શ્રી કે. આર. પટેલ	૬	(૬૩) શ્રી ગૌરીશભાઈ એલ. સિંગલ	૩
(૪૧) જગમોહનસિંઘ ભાટ્ટિયા	૫	(૬૪) શ્રી નિતીનભાઈ ડી. પારેખ	૩
(૪૨) ડૉ. સુરેશભાઈ જી. પટેલ	૫	(૬૫) શ્રી માલ્વિકા ડી. પારેખ	૩
(૪૩) ઉમિયા ઓઈલ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ	૫	(૬૬) શિવશક્તિ કો. ઓ. સોશાયટી લિ.	૩
(૪૪) અંકુર ઓઈલ ઈન્ડસ્ટ્રીઝ	૫	(૬૭) શ્રી એન. એસ. ગાંધી	૨
(૪૫) મે. સાંકળચંદ એન.	૪	(૬૮) શ્રી બિપીનભાઈ પી. શાહ	૨
(૪૬) શ્રીનાથ એન્જિનિયરીંગ એન્ડ ફેબ્રિકેટર્સ	૪	(૬૯) શ્રી સવિતાબેન પટેલ	૨
(૪૭) શ્રી ઉદયનભાઈ ડી. પરીખ	૪	(૭૦) શ્રી સ્વયંસિદ્ધ રમેશચંદ્ર પંડ્યા	૧
(૪૮) શ્રી ઓમકારભાઈ એસ. રાવલ	૪	(૭૧) શ્રી કુસુમબેન શાહ	૧
(૪૯) શ્રી વિક્રમભાઈ પટેલ	૪	(૭૨) શ્રી હીરાબેન નટવરલાલ શાહ	૧
(૫૦) એમ. પટેલ રોડવેઝ	૪	(૭૩) શ્રી ધનશ્યામ પેટ્રોલિયમ	૧
(૫૧) શ્રીકૃપણ સેલ્સ કોર્પોરેશન	૪	(૭૪) શ્રી કેશવલાલ એમ. પંચાલ	૧
(૫૨) શક્તિ ટ્રેડર્સ એન્ડ એન્જિનિયરીંગ કંપ્.	૪		
(૫૩) શ્રી કૃપણા પેટ્રોલિયમ કંપ્.	૪		

નોંધ :- ઉપરોક્ત યાદી તથા સ્પોન્સર કરાયેલ પુસ્તકાલયોનાં નામ-સરનામાની યાદી તા. ૩૧-૧-૮૭ સુધીની છે. ત્યાર પછીની યાદી હવે પછીના અંકોમાં નિયમિત રીતે પ્રગટ થતી રહેશે.

પ્રોજેક્ટ-લાયબ્રેરી હેઠળ આવરી લેવાયેલ પુસ્તકાલયોની યાદી (ગતાંકથી ચાલુ)

૯૧૩ મહિલા સેવા સમાજ સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. વાલવોડ, તા. બોરસદ, જિ. ખેડા.	મુ. અડાસ, તા. આણંદ, જિ. ખેડા. ૯૧૬ પા. એમ. એન્ડ જી. ગ્રામ પંચાયત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. વાસદ, તા. આણંદ, જિ. ખેડા.	મુ. સંદલપુર, તા. આણંદ, જિ. ખેડા. ૯૧૯ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. તાગોલ, તા. આણંદ, જિ. ખેડા.
૯૧૪ સર્વોદય પુસ્તકાલય મુ. બોરીયાવી, તા. આણંદ, જિ. ખેડા.	૯૧૭ શાહ એમ. એન. સાર્વ. પુસ્તકાલય મુ. રાસનોલ, તા. આણંદ, જિ. ખેડા.	૯૨૦ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. કુંજરાવ, તા. આણંદ, જિ. ખેડા.
૯૧૫ ગ્રામપંચાયત સંચાલિત કિસાભાઈ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય	૯૧૮ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય	૯૨૧ સરદાર પટેલ પુસ્તકાલય મુ. વડોદ, તા. આણંદ, જિ. ખેડા.

૯૨૨ શ્રી જી.ડી.પટેલ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. સારસા, તા. આણંદ, જિ. ખેડા.	જિ. ખેડા.	૯૫૪ કાશીનાથ પુસ્તક મંડળ સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પોશીના, તા. ખેડાજીલા, જિ. સાબરકાંઠા.
૯૨૩ ઓડ કેળવણી મંડળ સંચાલિત પટેલ એચ. એચ. સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ઓડ, તા. આણંદ, જિ. ખેડા.	૯૪૦ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. હલદસ્વાસ, તા. મહેમદાવાદ, જિ. ખેડા.	૯૫૫ શ્રી પ્રગતિ મંડળ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. બાયલી, તા. જિ. વડોદરા.
૯૨૪ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પાણસોરા, તા. આણંદ, જિ. ખેડા.	૯૪૧ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. કનીબ, તા. મહેમદાવાદ, જિ. ખેડા.	૯૫૬ શ્રી મિત્રમંડળ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ઝાણી, તા. જિ. વડોદરા.
૯૨૫ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. કાસર, તા. આણંદ, જિ. ખેડા.	૯૪૨ એચ. વી. જાદવ સાર્વ. પુસ્તકાલય મુ. મહોબ, તા. મહેમદાવાદ, જિ. ખેડા.	૯૫૭ એમ. સી. ડાંસોટી સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ડાંસોટી, જિ. ભરૂચ.
૯૨૬ શ્રી મો. ન. અમીન સાર્વ. પુસ્તકાલય મુ. વસો, તા. નડીયાદ, જિ. ખેડા.	૯૪૩ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. નાર, તા. પેટલાદ, જિ. ખેડા.	૯૫૮ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. લીમડી, તા. ઝાલોદ, જિ. પંચમહાલ.
૯૨૭ ગ્રામપંચાયત સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. કણબરી, તા. નડીયાદ, જિ. ખેડા.	૯૪૪ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. કાસોર, તા. પેટલાદ, જિ. ખેડા.	૯૫૯ પં. જી. પ્રગતિમંડળ સંચાલિત પુસ્તકાલય મુ. પીપલોદ, તા. દેવગઢ બારીયા, જિ. પંચમહાલ.
૯૨૮ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પીંજ, તા. આણંદ, જિ. ખેડા.	૯૪૫ મિત્રમંડળ પુસ્તકાલય મુ. ખાંધાણી, તા. પેટલાદ, જિ. ખેડા.	૯૬૦ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. અડાદરા, તા. કાલોલ, જિ. પંચમહાલ.
૯૨૯ પટેલ એચ. બી. સાર્વ. પુસ્તકાલય મુ. ઉત્તરકાંડા, તા. નડીયાદ, જિ. ખેડા.	૯૪૬ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. તારાપુર, તા. ખંભાત, જિ. ખેડા.	૯૬૧ જ્ઞાનદીપ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય તથા વાંચનાલય મુ. પો. ડુમ્મસ, તા. ચોપરિ, જિ. સુરત.
૯૩૦ સોમાતા સેવાશ્રમ સંચાલિત સ્વ. માસ્તર રા. મ. પટેલ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. અલીગઝા, તા. નડીયાદ, જિ. ખેડા.	૯૪૭ એસ. એન. સાર્વ. પુસ્તકાલય મુ. ચોઈલા, તા. બાયડ, જિ. સાબરકાંઠા.	૯૬૨ શ્રી ઇજ્જનલાલ ગવિયારા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય એસ. ટી. સ્ટેન્ડ સામે, મુ. પો. કઠોર, તા. કામરેજ, જિ. સુરત.
૯૩૧ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પીપળાતા, તા. નડીયાદ, જિ. ખેડા.	૯૪૮ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. આકરેન્દ, તા. બાયડ, જિ. સાબરકાંઠા.	૯૬૩ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. બીગરી, તા. ગણદેવી, જિ. વલસાડ.
૯૩૨ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પલાણા, તા. નડીયાદ, જિ. ખેડા.	૯૪૯ શ્રી વિઠ્ઠલસિંહજી લાખણેરી મુ. સાર્કબા, તા. બાયડ, જિ. સાબરકાંઠા.	૯૬૪ શ્રી સરદાર પટેલ સેવા મંડળ સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. ભેતલસર, જિ. રાજકોટ.
૯૩૩ આદર્શ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. આંત્રીલી, તા. કપડવંજ, જિ. ખેડા.	૯૫૦ નગર પંચાયત સંચાલિત ગાંધી કો. ઘા. સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. તલોદ, તા. પ્રાંતિબ, જિ. સાબરકાંઠા.	૯૬૫ શ્રી ગાંધી વિચારમંડળ સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. મોવીયા, તા. ગોંડલ, જિ. રાજકોટ.
૯૩૪ શ્રી એમ. આર. સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. તોરાણા, તા. કપડવંજ, જિ. ખેડા.	૯૫૧ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ઈલોલ, તા. હિંમતનગર, જિ. સાબરકાંઠા.	૯૬૬ શ્રી આદર્શ ગ્રામપંચાયત સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. મોટીમારડ, તા. ધોરાજી,
૯૩૫ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. અનારા, તા. કપડવંજ, જિ. ખેડા.	૯૫૨ બેરાણા સેવા સમાજ સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. બેરાણા, તા. હિંમતનગર, જિ. સાબરકાંઠા.	
૯૩૬ પુ. એન. પટેલ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. નવાગામ, તા. માતર, જિ. ખેડા.	૯૫૩ મહાત્મા ગાંધી સમાજ સેવા ટ્રસ્ટ ગાંધીનગર સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ધનસુરા, તા. મોડાસા, જિ. સાબરકાંઠા.	
૯૩૭ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. નાપકા, તા. માતર, જિ. ખેડા.		
૯૩૮ ગ્રામપંચાયત સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. લીંજાસી, તા. માતર, જિ. ખેડા.		
૯૩૯ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. વડલા, તા. બાવાશિનોર,		

- કિર. રાજકોટ.
- ૯૬૭ શ્રી સરદાર યુવક મંડળ સંચાલિત
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. ગવરીદડા, કિર. રાજકોટ.
- ૯૬૮ શ્રી ગ્રામપંચાયત સંચાલિત
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. સાણધવી, કિર. રાજકોટ.
- ૯૬૯ શ્રી ગ્રામપંચાયત સંચાલિત
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. વાસાવડ, કિર. રાજકોટ.
- ૯૭૦ શ્રી શેઠ શ્રેવાભાઈ ઠાકરશી મૂળજી
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. બેટ (શંખોદ્વાર) તા. દારકા,
કિર. જામનગર.
- ૯૭૧ શ્રી નગરપંચાયત સંચાલિત
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. ધાનગઢ, તા. ધ્રાંગધ્રા,
કિર. સુરેન્દ્રનગર.
- ૯૭૨ શ્રી આદર્શ યુવક મંડળ સંચાલિત
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. રંધોળા, તા. ગઢડા,
કિર. ભાવનગર.
- ૯૭૩ શ્રી વિદ્યાવિહાર ટ્રસ્ટ પાલીતાણા
સંચાલિત મુક્તિ વિદ્યાલય
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. પાલીતાણા, કિર. ભાવનગર.
- ૯૭૪ શ્રી સરદાર પટેલ સેવા સંઘ સંચાલિત
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
બંગલોચોક, રામજી મંદિર સામે,
મુ. નારી, કિર. ભાવનગર.
- ૯૭૫ શ્રી ગાંધી હરજીવનદાસ ડ્રો લાયબ્રેરી
મુ. ડુંગર, તા. રાજુવા, કિર. અમરેલી.
- ૯૭૬ શ્રી ગ્રામપંચાયત ચિત્તલ સંચાલિત
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. ચિત્તલ, તા. કિર. અમરેલી.
- ૯૭૭ શ્રી નગર પંચાયત સંચાલિત
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય, સ્ટેશનરોડ,
મુ. બાંટવા, તા. માણાવદર,
કિર. જૂનાગઢ.
- ૯૭૮ શ્રીનગર પંચાયત સંચાલિત
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
શ્રી નટવરસિંહજી પુસ્તકાલય
મુ. માધવપુર, કિર. જૂનાગઢ.
- ૯૭૯ શ્રી ગાયત્રી શાંતિધામ સંચાલિત
ગાયત્રી સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. ખોરાસાગીર, તા. માળીયા,
કિર. જૂનાગઢ.
- ૯૮૦ શ્રી ગ્રામ કેળવણી મંડળ સંચાલિત
સ્વ. અનીલાબેન વિજયદાસજી મહંત
સાર્વજનિક લાયબ્રેરી
મુ. મહિયારી, કિર. જૂનાગઢ.
- ૯૮૧ રા. સા. મ. જો. ઠાકર
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય, ભાટવાડા,
ઉમરેઠ, તા. આણંદ, કિર. ખેડા,
પીન- ૩૮૮૨૨૦.
- ૯૮૨ મહિલા પુસ્તકાલય
પાટ, તા. આણંદ, ઉમરેઠ,
કિર. ખેડા, પીન ૩૮૮૨૨૦.
- ૯૮૩ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. વડા, તા. કાંકરેજી, કિર. બનાસકાંઠા.
- ૯૮૪ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. વારાહી, તા. સાંતલપુર,
કિર. બનાસકાંઠા.
- ૯૮૫ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. આસેડા, તા. ડીસા,
કિર. બનાસકાંઠા.
- ૯૮૬ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. ચંડીસર, તા. પાલનપુર,
કિર. બનાસકાંઠા.
- ૯૮૭ જ્ઞવાલુદ્દીનખાન સાર્વ. પુસ્તકાલય
મુ. રાધનપુર, કિર. બનાસકાંઠા.
- ૯૮૮ શ્રી ઘ. ભુ. સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. ઉનાવા, તા. સિધ્ધપુર,
કિર. મહેસાણા.
- ૯૮૯ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. બિલીયા, તા. સિધ્ધપુર,
કિર. મહેસાણા.
- ૯૯૦ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. કલીડા, તા. સિધ્ધપુર,
કિર. મહેસાણા.
- ૯૯૧ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. લક્ષ્મીપુરા, તા. સિધ્ધપુર,
કિર. મહેસાણા.
- ૯૯૨ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. ઉપેરા, તા. સિધ્ધપુર,
કિર. મહેસાણા.
- ૯૯૩ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. ટુંગવ, તા. સિધ્ધપુર,
કિર. મહેસાણા.
- ૯૯૪ શ્રી છો. મુ. શાહ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. પાનસર, તા. કલોલ,
કિર. મહેસાણા.
- ૯૯૫ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. બાલવા, (ઉનાવા) તા. કલોલ,
કિર. મહેસાણા.
- ૯૯૬ શ્રી એ. એમ. પટેલ
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. બાલીસાણા, તા. પાટણ,
કિર. મહેસાણા.
- ૯૯૭ શ્રી વણારસીભાઈ રણછોડભાઈ
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. સંડર, તા. પાટણ, કિર. મહેસાણા.
- ૯૯૮ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. અંધાર, તા. પાટણ, કિર. મહેસાણા.
- ૯૯૯ શ્રી ચી. કા. સોની
સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. કુકરવાડા, તા. વિજાપુર,
કિર. મહેસાણા.
- ૧૦૦૦ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. લાડોલ, તા. વિજાપુર,
કિર. મહેસાણા.
- ૧૦૦૧ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય
મુ. ચરાડા, તા. વિજાપુર,
કિર. મહેસાણા.
- ૧૦૦૨ શેઠ શ્રી ના. પા. સાર્વ. પુસ્તકાલય
મુ. આજેલ, તા. વિજાપુર,
કિર. મહેસાણા.

मु. उरमसह, ता. आगुंद, नि. भेडा.	जिरहरनगर, अमदावाद-४.	सार्वजनिक पुस्तकालय
१०४६ श्री मोतीभाई मडिवा पुस्तकालय	१०५७ श्री छिन्दियन क्रिश्चियन असो.	उत्तर कुपशनगर, वीमाना दवाभाना
मु. द्वारका, ता. द्वारका,	अमदावाद संघालित विद्याभेन	पाछण, वागकरवास, आनंदनगर,
नि. जमनगर.	स्वाग्नी सार्वजनिक पुस्तकालय	भावनगर.
१०४७ श्री कस्तुरबा स्त्री विकास गुध	११-बी, वैभव सोसायटी, सेंट	१०६८ श्री अमरटीप ओन्सुकेशन सोसायटी
संघालित मडिवा पुस्तकालय	बेवियर्स रोड, मु. आगुंद, नि. भेडा.	संघालित सार्व. केशव ग्रंथालय
मु. जमनगर.	१०५८ प्रगति मंडण संघालित	राममंत्र मंदिर सामे, काणवी जीड,
१०४८ श्री विद्याभारती ओन्सुकेशन ट्रस्ट	प्रगति सार्वजनिक पुस्तकालय	६०, इभावी सोसायटी, भावनगर.
संघालित मडिवा पुस्तकालय	मदन जांपा रोड, वडोदरा.	१०७० श्री अकटीव ओन्सुकेशन ट्रस्ट
मु. वांकानेर, ता. वांकानेर,	१०५९ वंदना सार्वजनिक पुस्तकालय	संघालित सार्व. टागोर ग्रंथालय
नि. रावकोट.	४० ईश्वरनगर, तरसावी, वडोदरा.	सरदारनगर, भावनगर.
१०४९ मांडवीनी पोण सेवा संघ संघालित	१०६० आणकार सार्वजनिक पुस्तकालय	१०७१ श्री जेजीबेन सार्वजनिक पुस्तकालय
नाथीबेन पोपटलाव	७/डी, मात्रीविहार सोसायटी,	रामनगर, काणीयावोड, भावनगर
सार्वजनिक पुस्तकालय	सुभानपुरा, वडोदरा.	१०७२ श्री दक्षिणामूर्ति विद्यार्थीभुवन
मांडवीनी पोण, अमदावाद-१.	१०६१ कल्याण पुस्तकालय	गीजुभाई सार्वजनिक पुस्तकालय
१०५० सिधार्थ ग्रंथालय	१०१, संतोड येम्भर्स, वडोदरा.	तपतेश्वर पासे, भावनगर.
रामापीरनो टेडरो,	१०६२ नवसर्जन सार्वजनिक पुस्तकालय	१०७३ श्री मो. बे. परा सार्व. पुस्तकालय
वाडर, अमदावाद-१३.	गोरेश्वर भुवन, भूतडी जांपा,	ता. नि. महेसाण.
१०५१ मुनि. कोपेरिशन संघालित	वडोदरा.	१०७४ श्री पी. ओ. मडावन
दा. न. पुस्तकालय	१०६३ यंपामणी बेरीटी ट्रस्ट	सार्वजनिक पुस्तकालय
पानकोरनाका, अमदावाद.	वडोदरा संघालित सार्व. पुस्तकालय	मु. कपडवंर, नि. भेडा.
१०५२ सेवेयानाथ लाव ओन्सुकेशन ट्रस्ट	वी. आर्. पी. रोड, करेवी भाग,	१०७५ भारोडल वायबेरी
संघालित रविन्द्रनाथ टागोर	१८, अयेगा सोसायटी, वडोदरा.	मु. मंथुका, नि. अमदावाद.
सार्वजनिक पुस्तकालय	१०६४ मोहनलाव पार्वतीशंकर दवे	१०७६ सार्वजनिक पुस्तकालय
अमराईवाडी, भीलवासनी	राष्ट्रभाषा संघालित सार्व. पुस्तकालय	मु. जंभुडी, ता. दिमतनगर,
भालुमां, अमदावाद.	८/१४५०, भापाटीया चकवा,	नि. साबरकांठा.
१०५३ सर्वोदय गुध वेक्टर सोसायटी	सुरत-१.	१०७७ ग्रामशक्ति भाटी ग्रामोद्योग
संघालित सर्वोदय सार्व. पुस्तकालय	१०६५ प्रगति युवक मंडण संघालित	दलित सोवासंघ संघालित
विजयनगर को. ओ. दा. सोसायटी,	प्रगति पुस्तकालय, डोणीवाड,	सार्वजनिक पुस्तकालय
कांकरिया रोड, अमदावाद-२२.	बेगमपुरा, पाणीनी टांकी पासे,	मु. वेवलपुर, नि. अमदावाद.
१०५४ श्री सेवेयानाथ सार्व. पुस्तकालय	पोवीस ओकीनी सामे, सुरत.	१०७८ श्री करण सार्वजनिक वायबेरी
सरसापुर, छंटेवाडी, अमदावाद-१८.	१०६६ सुरत दूध उत्पादक सदकारी मंडणी	मु. करण, नि. वडोदरा.
१०५५ श्री आनंदनगर सार्व. पुस्तकालय	संघालित सार्वजनिक पुस्तकालय	१०७९ श्री चंद्रसिंह वायबेरी
आनंदनगर को. ओ. दा. सोसायटी,	पटेलनगर, अश्विनी कुमार रोड,	मु. छोटोछोटपुर, नि. वडोदरा.
नवावाडर, आपभारनगर पासे,	सुरत-८.	१०८० श्री बावकृपण ओन्सुकेशन ट्रस्ट
अमदावाद-१३.	१०६७ श्री परिवार कल्याण मंडण	संघालित सार्वजनिक पुस्तकालय
१०५६ स्नेहल ओन्सुकेशन ट्रस्ट संघालित	सार्वजनिक पुस्तकालय	रावकोट.
डो. भीमराव आंबेडकर सार्वजनिक	'संगीता' ४-देभर रोड, रावकोट.	१०८१ श्री सरस्वती केणवाणी सामाज ट्रस्ट
पुस्तकालय, जन्मद सोसायटी,	१०६८ श्री दिपक राजराम ट्रस्ट संघालित	संघालित स्व. श्री भानुबेन लड

सार्वजनिक पुस्तकालय, रावकोट.	१०८८	पू. रविसंकर मछारान्न ट्रस्ट	मु. डेमाई, ता. भायड,
१०८२ श्री वीर नं-८ आडक सुरक्षा मंडल		संघाहित सार्वजनिक पुस्तकालय	त्रि. साबरकांठा.
संघाहित सार्वजनिक पुस्तकालय		मु. रडु, ता. मातर, त्रि. भेडा.	१११३ सार्वजनिक पुस्तकालय
त्रि. रावकोट.	१०८९	इपवीर डेणवाणी मंडल	मु. गाभट, ता. भायड,
१०८३ सार्वजनिक छिन्दु पुस्तकालय		संघाहित सार्वजनिक पुस्तकालय	त्रि. साबरकांठा.
देसाई मल्लोखी,		मु. पांडवा, ता. बाबाशिनीर,	१११४ सार्वजनिक पुस्तकालय
मु. पो. वावोड, त्रि. सुरत.		त्रि. भेडा.	मु. टींटीई, ता. भोडासा,
१०८४ सार्वजनिक पुस्तकालय	११००	नवछवन पुस्तकालय	त्रि. साबरकांठा.
मु. गंभीरा, ता. भोरसद, त्रि. भेडा.		मु. मोहन, ता. महेमदावाड,	१११५ सार्वजनिक पुस्तकालय
१०८५ सार्वजनिक पुस्तकालय		त्रि. भेडा.	मु. मुंजपुर, ता. पादरा,
मु. नापा, ता. भोरसद, त्रि. भेडा.	११०१	ग्रामपंचायत संघाहित पटेल	त्रि. वडोदरा
१०८६ सार्वजनिक पुस्तकालय		अम. वी सार्वजनिक पुस्तकालय	१११६ श्री अमीत ई. व.
मु. भडोव, ता. भोरसद, त्रि. भेडा.		मु. सिद्धुग, ता. महेमदावाड,	सार्वजनिक पुस्तकालय
१०८७ सार्वजनिक पुस्तकालय		त्रि. भेडा.	मु. वडु, ता. पादरा, त्रि. वडोदरा.
मु. कंकापुरा, ता. भोरसद,	११०२	सार्वजनिक पुस्तकालय	१११७ शेट पी. आर. कोन्दाकर
त्रि. भेडा.		मु. इदाण, ता. महेमदावाड,	सार्वजनिक पुस्तकालय
१०८८ सार्वजनिक पुस्तकालय		त्रि. भेडा.	मु. भोरेवी, ता. संपेडा,
मु. ज्योतीव, ता. भोरसद, त्रि. भेडा.	११०३	ग्रामपंचायत संघाहित	त्रि. वडोदरा.
१०८९ सार्वजनिक पुस्तकालय		सार्वजनिक पुस्तकालय	१११८ पी. जे. सार्वजनिक पुस्तकालय
मु. सावोव, ता. भोरसद, त्रि. भेडा.		मु. देवकावाणसोव,	मु. कोयवी, ता. त्रि. वडोदरा.
१०९० सार्वजनिक पुस्तकालय		ता. महेमदावाड, त्रि. भेडा.	१११९ सार्वजनिक पुस्तकालय
मु. वधासाण, ता. आगुंद, त्रि. भेडा.	११०४	शाहणी. अम. सार्व. पुस्तकालय	मु. दशरथ, ता. त्रि. वडोदरा.
१०९१ ग्रामपंचायत संघाहित		मु. महेवाव, ता. पेटवाड, त्रि. भेडा.	११२० सागर सार्वजनिक पुस्तकालय
सार्वजनिक पुस्तकालय		११०५ सार्वजनिक पुस्तकालय	मु. गोडडा, ता. साववी,
मु. नापाडवांटा, ता. आगुंद,		मु. पंडोणी, ता. पेटवाड, त्रि. भेडा.	त्रि. वडोदरा.
त्रि. भेडा.	११०६	सार्वजनिक पुस्तकालय	११२१ सार्वजनिक पुस्तकालय
१०९२ ग्रामपंचायत सार्वजनिक पुस्तकालय		मु. देवा, ता. पेटवाड, त्रि. भेडा.	मु. छसपुर, ता. पादरा, त्रि. वडोदरा.
मु. भंभोजन, ता. आगुंद, त्रि. भेडा.	११०७	सार्वजनिक पुस्तकालय	११२२ सिध्दात्र सार्वजनिक पुस्तकालय
१०९३ श्री सलुग प्रगति पुस्तकालय		मु. डभाई, ता. पेटवाड, त्रि. भेडा	मु. सन्नेद, ता. अंकवेश्वर,
मु. सलुग, ता. नडीयाड, त्रि. भेडा.	११०८	डेणवाणी मंडल संघाहित	त्रि. लडुच.
१०९४ सार्वजनिक पुस्तकालय		सार्वजनिक पुस्तकालय	११२३ मुस्तुभावाड सार्वजनिक पुस्तकालय
मु. सुाणेल, ता. नडीयाड, त्रि. भेडा.		मु. कमलसर, ता. भंभात, त्रि. भेडा.	मु. टंकारीया, ता. त्रि. लडुच.
१०९५ सार्वजनिक पुस्तकालय	११०९	सार्वजनिक पुस्तकालय	११२४ श्री राजुछतसिंदु सार्व. पुस्तकालय
मु. अंतीसर, ता. नडीयाड, त्रि. भेडा.		मु. वाडोवा, ता. भंभात, त्रि. भेडा.	मु. भंभुघोडा, ता. भंभुघोडा,
१०९६ सार्वजनिक पुस्तकालय	१११०	सार्वजनिक पुस्तकालय	त्रि. पंचमढाव.
मु. पीकाई, ता. कपडवंकर, त्रि. भेडा.		मु. डेदेव, ता. भंभात, त्रि. भेडा.	११२५ सार्वजनिक पुस्तकालय
१०९७ सार्वजनिक पुस्तकालय	११११	सार्वजनिक पुस्तकालय	मु. देवोव, ता. कावोव,
मु. हाणवेव, ता. कपडवंकर,		मु. वाडोवा, ता. भंभात, त्रि. भेडा.	त्रि. पंचमढाव.
त्रि. भेडा.	१११२	पटेल मू. व. सार्वजनिक पुस्तकालय	११२६ श्री ग्रामपंचायत संघाहित

सार्वजनिक पुस्तकालय मु. जमकंडीराणा, ता. जमकंडीराणा, जि. रावळकोट.	जि. भावनगर.	जि. मહેસાણા.
૧૧૨૭ શ્રી ગ્રામપંચાયત સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. સુલતાનપુર, તા. ગોંડલ, જિ. રાવલકોટ.	૧૧૩૭ શ્રી મણિભાઈ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. દામનનગર, તા. લાઠી, જિ. અમરેલી.	૧૧૪૮ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. દાસજી, તા. સિધ્ધપુર, જિ. મહેસાણા.
૧૧૨૮ શ્રી ગ્રામપંચાયત સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. દરેડીકુંભાજી, તા. ગોંડલ જિ. રાવલકોટ.	૧૧૩૮ શ્રી વાલભાઈબેન સાર્વ. પુસ્તકાલય મુ. પો. વડીયા, તા. કુકાવાલ વડીયા, જિ. અમરેલી.	૧૧૪૯ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. મકતુપુર, તા. સિધ્ધપુર, જિ. મહેસાણા.
૧૧૨૯ શ્રી લક્ષ્મી એલ્યુકેશન એન્ડ ચેરીટેબલ ટ્રસ્ટ સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. રૈયા, તા. જિ. રાવલકોટ.	૧૧૩૯ શ્રી સારસ્વત ટ્રસ્ટ સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. મોટા આંકડિયા, ઠે. પંચાયત કચેરી સામે, તા. જિ. અમરેલી.	૧૧૫૦ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. સમી, તા. વિજયપુર, જિ. મહેસાણા.
૧૧૩૦ શ્રી ગ્રામપંચાયત સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. સરપાર, જિ. રાવલકોટ.	૧૧૪૦ શ્રી સર્વોદય યુવક મંડળ સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. બળેજ, તા. પોરબંદર, જિ. જૂનાગઢ.	૧૧૫૧ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ખરોડ, તા. વિજયપુર, જિ. મહેસાણા.
૧૧૩૧ શ્રી ગ્રામપંચાયત સંચાલિત મોતીલાલ નહેરુ સાર્વ. પુસ્તકાલય મુ. કોલકી, જિ. રાવલકોટ.	૧૧૪૧ શ્રી જૂનાગઢ જિલ્લા આદિવાસી વિકાસ સેવાસંઘ સંચાલિત નવજીવન સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. તરાલાગીર, જિ. જૂનાગઢ.	૧૧૫૨ શેઠ જી. મુ. સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. સુઢિયા, તા. ખેરાલુ, જિ. મહેસાણા.
૧૧૩૨ શ્રી ગ્રામપંચાયત સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. આટકોટ, જિ. રાવલકોટ.	૧૧૪૨ સી. ડી. એમ. મહેતા સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. જૂનાડીયા, તા. ડીયા, જિ. બનાસકાંઠા.	૧૧૫૩ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ડભોડા, તા. ખેરાલુ, જિ. મહેસાણા.
૧૧૩૩ શ્રી ઢંસા વીસી ગ્રામપંચાયત સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ઢંસા જંકશન, તા. ગઢડા, જિ. ભાવનગર.	૧૧૪૩ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. જગાણા, તા. યાવનપુર, જિ. બનાસકાંઠા.	૧૧૫૪ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. જસકા, તા. ખેરાલુ, જિ. મહેસાણા.
૧૧૩૪ શ્રી ત્રાપજી ગ્રામપંચાયત સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ત્રાપજી, તા. તળાજી, જિ. ભાવનગર.	૧૧૪૪ શ્રી આદર્શ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. કાણોદર, તા. યાવનપુર, જિ. બનાસકાંઠા.	૧૧૫૫ પંચ્યા મો. બ. સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ઉમેતા, તા. વિસનગર, જિ. મહેસાણા.
૧૧૩૫ શ્રી કુંભાજી ગ્રામ પંચાયત સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. કુંભાજી, તા. મહુવા, જિ. ભાવનગર.	૧૧૪૫ શ્રી આદર્શ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. કાણોદર, તા. યાવનપુર, જિ. બનાસકાંઠા.	૧૧૫૬ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ગોઠવા, તા. વિસનગર, જિ. મહેસાણા.
૧૧૩૬ શ્રી સર્વોદય જ્ઞાન પરબ સંચાલિત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય ઠે. વાગકરવાસ, મુ. પો. વચ્ચેજી,	૧૧૪૬ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. કામલી, તા. સિધ્ધપુર, જિ. મહેસાણા.	૧૧૫૭ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. કાંસા, તા. વિસનગર, જિ. મહેસાણા.
	૧૧૪૭ ગંગાભાઈ કેશવલાલ પંચાયત સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. એઠોર, તા. સિધ્ધપુર,	૧૧૫૮ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ગુંજ, તા. વિસનગર, જિ. મહેસાણા.
		૧૧૫૯ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. બીંચ, તા. જિ. મહેસાણા.
		૧૧૬૦ પા. રેવાભાઈ વાલદાસ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ખેરવા, તા. જિ. મહેસાણા.

૧૧૬૧ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. છાલા, તા. જિ. ગાંધીનગર.	મુ. માધવગઢ, તા. દહેગામ, જિ. અમદાવાદ.	મુ. હિરાપુર, તા. સાગુંદ, જિ. અમદાવાદ.
૧૧૬૨ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. વડોદરા, તા. જિ. ગાંધીનગર.	૧૧૭૫ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. સોલા, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૮૮ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. મનીપુર, તા. સાગુંદ, જિ. અમદાવાદ.
૧૧૬૩ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. મજદર, તા. વડગામ, જિ. બનાસકાંઠા.	૧૧૭૬ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ધલતેજ, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૮૯ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. કેસરગઢ, તા. ધોળકા, જિ. અમદાવાદ.
૧૧૬૪ સ્વ. યુજીબેન બબલદાસ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. છાપી, તા. વડગામ, જિ. બનાસકાંઠા.	૧૧૭૭ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ચેનપુર, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૯૦ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. અશોકનગર, તા. વિરમગામ, જિ. અમદાવાદ.
૧૧૬૫ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ખીંમત, તા. માનેરા, જિ. બનાસકાંઠા.	૧૧૭૮ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. આંબલી, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૯૧ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. મીરોલી, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.
૧૧૬૬ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ધમીજ, તા. દહેગામ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૭૯ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. રતનપુરા, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૯૨ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ઉદેરવ, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.
૧૧૬૭ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ઢાથીજાગ, તા. દહેગામ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૮૦ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. હેલતપુર, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૯૩ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. લીંબડીયા, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.
૧૧૬૮ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. કારોલી, તા. દહેગામ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૮૧ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. કાગળા, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૯૪ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ગોપાલપુરા, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.
૧૧૬૯ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. સાગુંદા, તા. દહેગામ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૮૨ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ઓગાજી, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૯૫ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. વડોદ, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.
૧૧૭૦ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. નાંદોલ, તા. દહેગામ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૮૩ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. વિરોચનગર-૧, તા. સાગુંદ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૯૬ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. બાલપુર, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.
૧૧૭૧ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પીપલજ, તા. દહેગામ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૮૪ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ઝોલાપુર, તા. સાગુંદ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૯૭ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. કુબડચલ, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.
૧૧૭૨ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. રાખીયાલ, તા. દહેગામ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૮૫ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ગોરજ, તા. સાગુંદ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૯૮ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ભાટપુરા, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.
૧૧૭૩ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. ભાદરોડા, તા. દહેગામ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૮૬ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. શેલા, તા. સાગુંદ, જિ. અમદાવાદ.	૧૧૯૯ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. કાણીયેલ, તા. દસ્ક્રોઈ, જિ. અમદાવાદ.
૧૧૭૪ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય	૧૧૮૭ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય	૧૨૦૦ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય

१२९३ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. आंकवाचरी, ता. आगुंद, जि. भेडा.	मु. लखरी, ता. ठासरा, जि. भेडा.	१३२४ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. जीडवा, ता. ईडर, जि. साबरकांडा.
१२९४ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. वागुसोव, ता. आगुंद, जि. भेडा.	१३११ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. छिमियापुरा, ता. आगुंद, जि. भेडा.	१३२५ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. करोवा, ता. प्रांतीज, जि. साबरकांडा.
१२९५ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. संडेसर, ता. आगुंद, जि. भेडा.	१३१२ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. कोसम, ता. कपडवंज, जि. भेडा.	१३२६ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. धडगु, ता. प्रांतीज, जि. साबरकांडा.
१२९६ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. रतनपुरा, ता. आगुंद, जि. भेडा.	१३१३ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. रागुीया, ता. बावाशिनोर, जि. भेडा.	१३२७ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. भोजसा, ता. भोजसा, जि. साबरकांडा.
१२९७ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. सुरेवी, ता. आगुंद, जि. भेडा.	१३१४ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. राजछतपुरा, ता. बावाशिनोर, जि. भेडा.	१३२८ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. शीका, ता. भोजसा, जि. साबरकांडा.
१२९८ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. भेरडा, ता. ठासरा, जि. भेडा.	१३१५ कनाई ग्राम पंचायत मु. पो. कनाई, ता. छिंमतनगर, जि. साबरकांडा.	१३२९ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. थरडु, ता. जि. महेसाणा.
१२९९ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. कंधराई, ता. ठासरा, जि. भेडा.	१३१६ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. जंबुडी, ता. छिंमतनगर, जि. साबरकांडा.	१३३० सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. विरमपुरा, ता. जि. महेसाणा.
१३०० सार्वजनिक पुस्तकावय मु. शामगिया, ता. ठासरा, जि. भेडा.	१३१७ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. रायगढ, ता. छिंमतनगर, जि. साबरकांडा.	१३३१ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. देटियासाण, ता. महेसाणा, जि. महेसाणा.
१३०१ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. परभीया, ता. ठासरा, जि. भेडा.	१३१८ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. परभडा, ता. छिंमतनगर, जि. साबरकांडा.	१३३२ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. पावज, ता. जि. महेसाणा.
१३०२ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. गीणज, ता. ठासरा, जि. भेडा.	१३१९ नुतन पुस्तकावय मु. पो. बडासाणा, ता. ईडर, जि. साबरकांडा.	१३३३ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. तेजपुरा, ता. जि. महेसाणा.
१३०३ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. अंभाव, ता. ठासरा, जि. भेडा.	१३२० सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. रतनपुर, ता. ईडर, जि. साबरकांडा.	१३३४ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. मुदरडा, ता. जि. महेसाणा.
१३०४ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. माववाण, ता. ठासरा, जि. भेडा.	१३२१ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. माघासुर, ता. ईडर, जि. साबरकांडा.	१३३५ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. मंजली, ता. जि. महेसाणा.
१३०५ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. भीरडी, ता. ठासरा, जि. भेडा.	१३२२ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. विजोडा, ता. ईडर, जि. साबरकांडा.	१३३६ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. वाभावड, ता. जि. महेसाणा.
१३०६ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. मुणियाढ, ता. ठासरा, जि. भेडा.	१३२३ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. दुंगरी, ता. ईडर, जि. साबरकांडा.	१३३७ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. ओंढवपुरा, ता. भोजसा, जि. साबरकांडा.
१३०७ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. मीठापुरा, ता. ठासरा, जि. भेडा.		१३३८ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. पो. ज्ञानेशपुरा, ता. भोजसा,
१३०८ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. सांवेवी, ता. ठासरा, जि. भेडा.		
१३०९ सार्वजनिक पुस्तकावय मु. वाड, ता. ठासरा, जि. भेडा.		
१३१० सार्वजनिक पुस्तकावय		

क्रि. साबरकांडा.	क्रि. पंचमहाल.	क्रि. पंचमहाल.
१३३८ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. डभराण, ता. मावपुर, क्रि. साबरकांडा.	१३५२ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. ओंढरा, ता. संतरामपुर, क्रि. पंचमहाल.	१३६५ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. येनपुर, ता. देवगढभारिया, क्रि. पंचमहाल.
१३४० सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. सांढराणी, ता. छिंमतनगर, क्रि. साबरकांडा.	१३५३ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. आंकलीया, ता. संतरामपुर, क्रि. पंचमहाल.	१३६६ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. डभवा, ता. देवगढभारिया, क्रि. पंचमहाल.
१३४१ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. कोटवा, ता. छंर, क्रि. साबरकांडा.	१३५४ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. खीतवा, ता. संतरामपुर, क्रि. पंचमहाल.	१३६७ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. दुपिया, ता. खीमभेडा, क्रि. पंचमहाल.
१३४२ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. सवाव, ता. प्रांतीन, क्रि. साबरकांडा.	१३५५ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. माववाण, ता. संतरामपुर, क्रि. पंचमहाल.	१३६८ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. राणपुर, ता. जाबोद, क्रि. पंचमहाल.
१३४३ नवीनित ग्रामग्रंथालय मु. पो. मावपुर, ता. प्रांतीन, क्रि. साबरकांडा.	१३५६ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. पाटडीया, ता. संतरामपुर, क्रि. पंचमहाल.	१३६९ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. जेतपुर, ता. जाबोद, क्रि. पंचमहाल.
१३४४ भाटी ग्रामोद्योग सा. पुस्तकालय मु. पो. लणवंतपुरा (बूना), ता. छिंमतनगर, क्रि. साबरकांडा	१३५७ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. रतनपुर, ता. संतरामपुर, क्रि. पंचमहाल.	१३७० सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. छायाण, ता. जाबोद, क्रि. पंचमहाल.
१३४५ आनंद ग्रामग्रंथालय मु. पो. छतपुर, ता. मावपुर, क्रि. साबरकांडा.	१३५८ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. वडवास, ता. संतरामपुर, क्रि. पंचमहाल.	१३७१ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. वांकोव, ता. जाबोद, क्रि. पंचमहाल.
१३४६ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. रनेवा, ता. संतरामपुर, क्रि. पंचमहाल.	१३५९ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. शियाव, ता. संतरामपुर, क्रि. पंचमहाल.	१३७२ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. पीपलीया, ता. जाबोद, क्रि. पंचमहाल.
१३४७ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. उगेर, ता. संतरामपुर, क्रि. पंचमहाल.	१३६० सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. तवाढरा, ता. संतरामपुर, क्रि. पंचमहाल.	१३७३ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. करेगा, ता. लुगावाडा, क्रि. पंचमहाल.
१३४८ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. छडमत, ता. संतरामपुर, क्रि. पंचमहाल.	१३६१ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. दुपिया, ता. देवगढभारिया, क्रि. पंचमहाल.	१३७४ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. वडगाम, ता. लुगावाडा, क्रि. पंचमहाल.
१३४९ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. कंकाशिया, ता. संतरामपुर, क्रि. पंचमहाल.	१३६२ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. आंकली, ता. देवगढभारिया, क्रि. पंचमहाल.	१३७५ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. सावेरा, ता. लुगावाडा, क्रि. पंचमहाल.
१३५० सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. कुंडवा, ता. संतरामपुर, क्रि. पंचमहाल.	१३६३ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. अंतोवा, ता. देवगढभारिया, क्रि. पंचमहाल.	१३७६ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. मोटी जांजरी, ता. लुगावाडा, क्रि. पंचमहाल.
१३५१ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. माथेवा, ता. संतरामपुर,	१३६४ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. परोवी, ता. देवगढभारिया,	१३७७ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. आसडा, ता. काबोव,

નિ. પંચમહાલ.	નિ. પંચમહાલ.	નિ. વડોદરા.
૧૩૭૮ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. અહીંન્દ્રા, તા. ઢાલોલ, નિ. પંચમહાલ.	૧૩૭૧ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. સાલિયા, તા. ગોધરા, નિ. પંચમહાલ.	૧૪૦૬ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. કાસીપુરા, તા. વાઘોડિયા, નિ. વડોદરા.
૧૩૭૯ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. બોરૂ, તા. ઢાલોલ, નિ. પંચમહાલ.	૧૩૮૨ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. સાંકલી, તા. ગોધરા, નિ. પંચમહાલ.	૧૪૦૭ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. સાંપા, તા. કરજાણ, નિ. વડોદરા.
૧૩૮૦ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. ગાગેશપુરી, તા. ઢાલોલ, નિ. પંચમહાલ.	૧૩૮૩ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. વાંસાપુર, તા. ગોધરા, નિ. પંચમહાલ.	૧૪૦૮ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. ધનોરા, તા. કરજાણ, નિ. વડોદરા.
૧૩૮૧ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. ધરમપુરી, તા. ઢાલોલ, નિ. પંચમહાલ.	૧૩૮૪ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. આખરિયા, તા. જંબુઘોડા, નિ. પંચમહાલ.	૧૪૦૯ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. મોટી કોરલ, તા. કરજાણ, નિ. વડોદરા.
૧૩૮૨ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. વરસડા, તા. ઢાલોલ, નિ. પંચમહાલ.	૧૩૮૫ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. સયાજીપુરા, તા. નિ. વડોદરા.	૧૪૧૦ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. સાદરા, તા. કરજાણ, નિ. વડોદરા.
૧૩૮૩ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. વાંસેતી, તા. ઢાલોલ, નિ. પંચમહાલ.	૧૩૮૬ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. કોટણા, તા. નિ. વડોદરા.	૧૪૧૧ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. આમળા, તા. પાદરા, નિ. વડોદરા.
૧૩૮૪ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. ગોકળપુરા, તા. શહેરા, નિ. પંચમહાલ.	૧૩૮૭ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. ધનોરા, તા. નિ. વડોદરા.	૧૪૧૨ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. શિલોર, તા. પાદરા, નિ. વડોદરા.
૧૩૮૫ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. ખાંડિયા, તા. શહેરા, નિ. પંચમહાલ.	૧૩૮૮ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. આસોજ, તા. નિ. વડોદરા.	૧૪૧૩ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. દેગુલી, તા. પાદરા, નિ. વડોદરા.
૧૩૮૬ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. ખાંડિયા, તા. શહેરા, નિ. પંચમહાલ.	૧૪૦૦ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. ચિખોદ્રા, તા. નિ. વડોદરા.	૧૪૧૪ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. ઈન્દ્રાડ, તા. પાદરા, નિ. વડોદરા.
૧૩૮૭ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. ચુરેલી, તા. શહેરા, નિ. પંચમહાલ.	૧૪૦૧ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. બાજવા, તા. નિ. વડોદરા.	૧૪૧૫ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. વખતપુરા, તા. નિ. વડોદરા.
૧૩૮૮ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. પોયડા, તા. શહેરા, નિ. પંચમહાલ.	૧૪૦૨ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. ગોરેજ, તા. વાઘોડિયા, નિ. વડોદરા.	૧૪૧૬ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. સાદરા, તા. સાવલી, નિ. વડોદરા.
૧૩૮૯ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. વેગનપુર, તા. ગોધરા, નિ. પંચમહાલ.	૧૪૦૩ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. પીપળીયા, તા. વાઘોડિયા, નિ. વડોદરા.	૧૪૧૭ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. ધનોરા, તા. સાવલી, નિ. વડોદરા.
૧૩૯૦ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. પટિયાર, તા. ગોધરા,	૧૪૦૪ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. ઉમરવા, તા. વાઘોડિયા, નિ. વડોદરા.	૧૪૧૮ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. સરદારપુરા, તા. સાવલી, નિ. વડોદરા.
	૧૪૦૫ સાર્વજનિક પુસ્તકાલય મુ. પો. બોડીન્દ્રા, તા. વાઘોડિયા,	

निर. वडोदरा.	मु. पो. उमरा, ता. नंभुसर,	मु. पो. थोपासी, ता. कामरेकर,
१४१८ सार्वजनिक पुस्तकालय	निर. ભરૂચ.	निर. सुरत.
मु. पो. मंछुगाम, ता. छोटाउदेंपुर,	१४७३ सार्वजनिक पुस्तकालय	१४८६ सार्वजनिक पुस्तकालय
निर. वडोदरा.	मु. पो. प्रतापनगर, ता. नांदोद,	मु. पो. वाळपोर, ता. थोपासी,
१४१८ सार्वजनिक पुस्तकालय	निर. ભરૂચ.	निर. सुरत.
मु. पो. सडपरी, ता. छोटाउदेंपुर,	१४७४ सार्वजनिक पुस्तकालय	१४८७ सार्वजनिक पुस्तकालय
निर. वडोदरा.	मु. पो. वावडी, ता. नांदोद,	मु. पो. यवथाण, ता. पवसाण,
१४६० सार्वजनिक पुस्तकालय	निर. ભરૂચ.	निर. सुरत.
मु. पो. चकवाट, ता. आमोद,	१४७५ सार्वजनिक पुस्तकालय	१४८८ सार्वजनिक पुस्तकालय
निर. ભરૂચ.	मु. पो. हरिपुरा, ता. नगडीया,	मु. पो. कडोदरा, ता. पवसाण,
१४६१ सार्वजनिक पुस्तकालय	निर. ભરૂચ.	निर. सुरत.
मु. पो. रनाडा, ता. आमोद,	१४७६ सार्वजनिक पुस्तकालय	१४८९ सार्वजनिक पुस्तकालय
निर. ભરૂચ.	मु. पो. कराड, ता. नगडीया,	मु. पो. गोथाण, ता. ओवपाड,
१४६२ सार्वजनिक पुस्तकालय	निर. ભરૂચ.	निर. सुरत.
मु. पो. आछोद, ता. आमोद,	१४७७ सार्वजनिक पुस्तकालय	१४९० सार्वजनिक पुस्तकालय
निर. ભરૂચ.	मु. पो. सोबीया, ता. देडीयापाड,	मु. पो. छिपवा, ता. नवसारी,
१४६३ सार्वजनिक पुस्तकालय	निर. ભરૂચ.	निर. पवसाड.
मु. पो. छोटोवा, ता. आमोद,	१४७८ सार्वजनिक पुस्तकालय	१४९१ सार्वजनिक पुस्तकालय
निर. ભરૂચ.	मु. पो. रानपरा, ता. नांदोद,	मु. पो. भाडा, ता. नवसारी,
१४६४ सार्वजनिक पुस्तकालय	निर. ભરૂચ.	निर. पवसाड.
मु. पो. मांगरोव, ता. आमोद,	१४७९ सार्वजनिक पुस्तकालय	१४९२ सार्वजनिक पुस्तकालय
निर. ભરૂચ.	मु. पो. पालोद, ता. मांगरोव,	मु. पो. वडोबी, ता. नवसारी,
१४६५ सार्वजनिक पुस्तकालय	निर. सुरत.	निर. पवसाड.
मु. पो. कंभोवी, ता. निर. ભરૂચ.	१४८० सार्वजनिक पुस्तकालय	१४९३ सार्वजनिक पुस्तकालय
१४६६ सार्वजनिक पुस्तकालय	मु. पो. काकरापार कोलोनी,	मु. पो. कृष्णपुर, ता. नवसारी,
मु. पो. सीमवीया, ता. निर. ભરૂચ.	ता. मांडवी, निर. सुरत.	निर. पवसाड.
१४६७ सार्वजनिक पुस्तकालय	१४८१ सार्वजनिक पुस्तकालय	१४९४ सार्वजनिक पुस्तकालय
मु. पो. डवदरवा, ता. निर. ભરૂચ.	मु. पो. वडोबी, ता. भारडोबी,	मु. पो. पनार, ता. नवसारी,
१४६८ सार्वजनिक पुस्तकालय	निर. सुरत.	निर. पवसाड.
मु. पो. अमवेश्वर, ता. निर. ભરૂચ.	१४८२ सार्वजनिक पुस्तकालय	१४९५ सार्वजनिक पुस्तकालय
१४६९ सार्वजनिक पुस्तकालय	मु. पो. तरभोज, ता. भारडोबी,	मु. पो. तीथव, ता. पवसाड,
मु. पो. अंगारेश्वर, ता. निर. ભરૂચ.	निर. सुरत.	निर. पवसाड.
१४७० सार्वजनिक पुस्तकालय	१४८३ सार्वजनिक पुस्तकालय	१४९६ सार्वजनिक पुस्तकालय
मु. पो. वडीयाव, ता. वागरा,	मु. पो. आमणीया, ता. महुवा,	मु. पो. चकवाडा, ता. गण्डेवी,
निर. ભરૂચ.	निर. सुरत.	निर. पवसाड.
१४७१ सार्वजनिक पुस्तकालय	१४८४ सार्वजनिक पुस्तकालय	१४९७ सार्वजनिक पुस्तकालय
मु. पो. नेत्राव, ता. नंभुसर,	मु. पो. कोसमाडी, ता. कामरेकर,	मु. पो. आंतवीया, ता. गण्डेवी,
निर. ભરૂચ.	निर. सुरत.	निर. पवसाड.
१४७२ सार्वजनिक पुस्तकालय	१४८५ सार्वजनिक पुस्तकालय	१४९८ सार्वजनिक पुस्तकालय

मु. पो. सोणभुंजा, ता. उमरगाम, जि. ववसाड.	मु. पो. कांठव राणछोड, ता. जि. ववसाड.	११२७ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. उमरडा, ता. मूणी, जि. सुरेन्द्रनगर.
११८८ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. नानी वडीयाव, ता. परमपुर, जि. ववसाड.	११९४ ग्राम्य पुस्तकालय मु. पो. बीभवा, ता. जि. ववसाड.	११२८ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. राजसीतापुर, ता. प्रांगथा, जि. सुरेन्द्रनगर.
१११०० सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. पवसाणा, ता. पारडी, जि. ववसाड.	११९५ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. बीवापोर, ता. जि. ववसाड.	११२९ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. इरेणी, ता. धीराछ, जि. राजकोट.
११०९ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. फूटेण, ता. पारडी, जि. ववसाड.	११९६ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. वंडाव, ता. बीभवी, जि. ववसाड.	११३० सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. पारीदड, ता. गोंडव, जि. राजकोट.
११०२ स्व. अंकित नायक सार्व. वापधेरी मु. पो. आगोद, ता. पारडी, जि. ववसाड.	११९७ ग्राम्य ग्रंथालय मु. पो. वाभावाडी, ता. वांसदा, जि. ववसाड.	११३१ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. दडींसरा, ता. नसदाण, जि. राजकोट.
११०३ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. नभावापोर, ता. नवसारी, जि. ववसाड.	११९८ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. भभवाडा, ता. गणुटेवी, जि. ववसाड.	११३२ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. कमणापुर, ता. नसदाण, जि. राजकोट.
११०४ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. छटाणवा, ता. नवसारी, जि. ववसाड.	११९९ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. भेरगाम, ता. गणुटेवी, जि. ववसाड.	११३३ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. सरपदड, ता. पडपरी, जि. राजकोट.
११०५ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. मोवपरा, ता. नवसारी, जि. ववसाड.	१२०० सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. माणिकपुर, ता. गणुटेवी, जि. ववसाड.	११३४ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. ढडमतीया, ता. पडपरी, जि. राजकोट.
११०६ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. कुरेव, ता. नवसारी, जि. ववसाड.	१२०१ मडाटेव देसाई सार्व. पुस्तकालय मु. पो. मालेण, ता. गणुटेवी, जि. ववसाड.	११३५ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. मेटाडो, ता. पडपरी, जि. राजकोट.
११०७ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. ओण्ट, ता. जि. ववसाड.	१२०२ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. मावाणीयाद, ता. ढणवद, जि. सुरेन्द्रनगर.	११३६ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. भंलाणा, ता. पडपरी, जि. राजकोट.
११०८ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. इवपरा, ता. जि. ववसाड.	१२०३ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. सामवी, ता. ढणवद, जि. सुरेन्द्रनगर.	११३७ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. छीदण, ता. पडपरी, जि. राजकोट.
११०९ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. शेणवेव, ता. जि. ववसाड.	१२०४ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. सापकडा, ता. ढणवद, जि. सुरेन्द्रनगर.	११३८ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. विजयनगर, ता. मोरबी, जि. राजकोट.
१११० सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. अणवाव, ता. जि. ववसाड.	१२०५ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. दुवा, ता. वडवाण, जि. सुरेन्द्रनगर.	११३९ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. वामपीरगढ, ता. मोरबी, जि. राजकोट.
११११ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. भरवा, ता. जि. ववसाड.	१२०६ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. वेणावदर, ता. वडवाण, जि. सुरेन्द्रनगर.	
१११२ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. पाथरी, ता. जि. ववसाड.		
१११३ सार्वजनिक पुस्तकालय		

११४० सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. ढाढाणा, ता. मोरबी, जि. रावकोट.	११४३ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. कथारीया, ता. वल्लभीपुर, जि. भावनगर.	११६४ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. जेतपुर, ता. याज्ञस्मा, जि. मહેસાણા.
११४१ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. ढाढव, ता. भावनगर, जि. भावनगर.	११४४ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. मांडवा, ता. जातीयाधार, जि. भावनगर.	११६५ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. शेकाव, ता. याज्ञस्मा, जि. मહેસાણા.
११४२ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. मेघवदर, ता. शिखोर, जि. भावनगर.	११४५ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. ढाढसाणी, ता. सावरकुंडवा, जि. भावनगर.	११६६ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. धरमोडा, ता. याज्ञस्मा, जि. मહેસાણા.
११४३ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. परव, ता. शिखोर, जि. भावनगर.	११४६ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. वांकीया, ता. भांभा, जि. अमरेवी.	११६७ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. वर्याई, ता. याज्ञस्मा, जि. मહેસાણા.
११४४ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. रामधरी, ता. शिखोर, जि. भावनगर.	११४७ सरकारी तालुका पुस्तकालय C/O. ढरीशभाई जे. ठक्कर ओडवोकेट, राणछोडराय मंदिरनी सामे, सुधार इगिमुं. मु. बीभवी, जि. वलसाड.	११६८ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. सरसाव, ता. याज्ञस्मा, जि. मહેસાણા.
११४५ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. सभवदर, ता. शिखोर, जि. भावनगर.	११४८ सरकारी तालुका पुस्तकालय G.I.D.C. गेरटडाडिसनी सामे जि. अमरेवी.	११६९ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. प्रतापजद, ता. याज्ञस्मा, जि. मહેસાણા.
११४६ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. टाटम, ता. जढडा, जि. भावनगर.	११४९ सरकारी तालुका पुस्तकालय G.I.D.C. कीलोनी, मु. उमरगाम उमरगाम रोड, जि. वलसाड.	११७० सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. ओटवा, ता. याज्ञस्मा, जि. मહેસાણા.
११४७ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. जढडा, ता. जढडा, जि. भावनगर.	११५० सरकारी तालुका पुस्तकालय कववीरनगर. ओस. टी. स्टेन्ड पासे, पाटण-डीसा रोड, मु. पाटण, जि. महेसाणा.	११७१ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. मंडावी, ता. याज्ञस्मा, जि. महेसाणा.
११४८ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. ओरवा, ता. तणाण, जि. भावनगर.	११५१ सरकारी तालुका पुस्तकालय ग्राम पंचायतना मकानमां ओस. टी. स्टेन्डनी सामे, मु. नभत्राणा, जि. कच्छ.	११७२ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. यडासाणा, ता. याज्ञस्मा, जि. महेसाणा.
११४९ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. आंमणा, ता. तणाण, जि. भावनगर.	११५२ सरकारी तालुका पुस्तकालय बावगिरी ढीरागीरी गोस्वामीना मकानमां, ओस. टी. अस स्टेन्डनी सामे, मु. उना (सीराण्).	११७३ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. धनपुरा, ता. याज्ञस्मा, जि. महेसाणा.
११५० सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. संघणी, ता. ओटाढ, जि. भावनगर.	११५३ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. मेरवाडा, ता. याज्ञस्मा, जि. महेसाणा.	११७४ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. वरमीपुरा, ता. याज्ञस्मा, जि. महेसाणा.
११५१ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. याज्ञवी, ता. वल्लभीपुर, जि. भावनगर.	११५४ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. जांभु, ता. याज्ञस्मा, जि. महेसाणा.	११७५ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. रामजद, ता. याज्ञस्मा, जि. महेसाणा.
११५२ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. ओरणीया, ता. वल्लभीपुर, जि. भावनगर.		११७६ सार्वजनिक पुस्तकालय मु. पो. रामरडा, ता. कडोव, जि. महेसाणा.

बेचर टाईपसेटिंग :- जतकी प्रसिद्ध ओन् स्क्रीन प्रिन्टिंग, १०, त्रिवेणी गार्ड रोड, राणी, अमदावाद-६१. फोन :- ७४५२६१८

श्रीश्वर का बोधक (नाम) प्रणव/ओम् है।

(समाधिपाद के श्रवणों का माषानुवाच)

- (२४) क्लेश, कर्म, कर्मफल और वासना जिसमें नहीं है ऐसा पुरुषविशेष/चेतनविशेष श्रीश्वर है।
- (२५) श्रीश्वर संपूर्ण सर्वज्ञ है।
- (२६) श्रीश्वर पूर्वकाल के गुरुओं के भी गुरु है और काल की मर्यादा से (जन्म-मृत्यु से) पर है।
- (२७) श्रीश्वर का नाम प्रणव/ओम् है।
- (२८) अर्थ के चिन्तन सहित ओम् का जप करना।
- (२९) चिन्तन सहित जप करने से अन्तरायों का अभाव और आत्मसाक्षात्कार होता है।

प्रतिष्ठापन - ओम् श्रीश्वर, १/४, सवित्रनगर, माण्डवी, अहमदाबाद-३८० ५१३।

● द्रष्टव्य विदेशो :-

- (१) सर्वव्यापक परम सूक्ष्म चेतन तत्त्व के जेनुं नाम प्रणव (ओम् - ॐ) छे तेनी प्रतीति जहुषनसमाषने कराववा प्रयत्न करवो.
- (२) 'योग' नी प्रसार, प्रसार अने संशोधन करवा प्रयत्न करवो.
- (३) समाषनुं जैतिक धोरण छियुं लाववा माटे आध्यात्मिक ज्ञाननी साहित्य द्वारा प्रसार अने प्रसार करवानो प्रयत्न करवो.
- (४) आ उपरांत जहुषनहिताय-जहुषनसुभाय'ने लगतां कार्यो जेवां के केणवणी, तनीनी सारवार वगेरे करवा माटे प्रयत्न करवो.

આદ્યસંસ્થાપક તથા આધ્યાત્મિક વડા
પ. પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજી

PRINTED & PUBLISHED BY :-

Dr. S. S. Bhikshu for
AUMGURU PREMSAMARPANDHYANBHIKSHU PARIVAR TRUST
1/A, Palladnagar Society, Naranpura, Ahmedabad - 380 013.
Printed at: Kunal Offset, Odhav, Ahmedabad.
Hon. Editor : Naitshadh vyas
(Reg. No. E/4416 Date 11-5-81)
I.T.E.D. 80-G (5) No. H.Q. -III 33-163/95-96 up to March 2000

To,

Pin Code

લવાજમ દર :-

- વાર્ષિક સભ્ય (ભારતમાં) ----- રૂ. ૧૫-૦૦
આજીવન સભ્ય (") ----- રૂ. ૨૫૦-૦૦
વાર્ષિક સભ્ય (પરદેશમાં) ----- ૧૨ \$
આજીવન સભ્ય (") ----- ૧૦૧ \$

લવાજમ મોકલવાનું સ્થળ :-

- (૧) ડૉ. સોમાભાઈ એ. પટેલ
૧/અ, પલિયડનગર,
સેન્ટ ગ્રેવિયર્સ હાઈસ્કૂલ રોડ,
નારણપુરા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૧૩.
(૨) નૈષઘભાઈ સી. વ્યાસ
"સ્વાશ્રય",
૩, ગંગાધર સોસાયટી, રામબાગ પાછળ,
મણીનગર, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૮.

સૂચના :-

- (૧) લવાજમ ચેક દ્વારા અથવા મનીઓર્ડર દ્વારા
"ઓ. પ્રે. પ. ટ્રસ્ટ" ના નામે મોકલવું. સાથે
આપનું પૂરું નામ, સરનામું શુદ્ધ અક્ષરોમાં
લખી મોકલવું.
(૨) જે સભ્યનાં રહેઠાણનાં સ્થળ બદલાયાં હોય
તેમણે તેમના નવા રહેઠાણનું પૂરું સરનામું
લખી મોકલવું જેથી વ્યસ્થાપકોને અંક
મોકલવામાં સરળતા રહે.
(૩) "રતમ્ભરા" ને લગતો પત્રવ્યવહાર નીચેના
સરનામે કરવો.
નૈષઘભાઈ સી. વ્યાસ
"સ્વાશ્રય",
૩, ગંગાધર સોસાયટી, રામબાગ પાછળ,
મણીનગર, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૮.

પ. પૂ. ગુરુદેવ શ્રી યોગભિક્ષુજી
સાથેના સંસ્મરણો તથા પ્રેરક
પ્રસંગો આવકાર્ય છે.